

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravotní vědy

Bakalářská práce

Lucie Rozsivalová

Sociálně zdravotní práce se zaměřením na vzdělávání

**NOVÁ KONCEPCE VĚZEŇSTVÍ A SOUČASNÝ VÝKON
TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY**

Olomouc 2018

vedoucí práce: Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem bakalářskou práci na téma Nová koncepce vězeňství a současný výkon trestu odnětí svobody v České republice zpracovala sama pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

.....
Lucie Rozsivalová

Děkuji za odborné vedení, užitečné rady a metodickou pomoc při psaní bakalářské práce
Mgr. Zlatici Dorkové, Ph.D.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 CÍL PRÁCE	7
TEORETICKÉ POZNATKY	8
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	8
3 DĚJINY ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 1989	10
3.1 Vývoj českého vězeňství po roce 1989 do současnosti	11
4 VĚZEŇSTVÍ JAKO MĚNÍCÍ SE INSTITUCE	13
4.1 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 a její obecná charakteristika...	14
4.2 Koncepce vězeňství na léta 2015 - 2025.....	19
4.2.1 Globální cíl	19
4.2.2 Seznam strategických cílů koncepce vězeňství ČR do roku 2025	19
4.2.3 Plnění cíle nové koncepce vězeňství podle výzvy moderního světa	22
5 VÝKON PRÁCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V ČESKÝCH VĚZNICÍCH.....	25
5.1 Specifika práce sociálního pracovníka ve výkonu trestu odnětí svobody	25
5.2 Sociální práce s vězněnými osobami	25
METODIKA PRÁCE	28
6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	28
6.1 Výzkumný problém.....	28
6.2 Druh výzkumu.....	28
6.3 Cíl výzkumu.....	28
6.4 Výzkumné otázky	29
6.5 Výzkumný vzorek	30
6.6 Metoda výzkumu a průběh výzkumného šetření	31
7 VÝSLEDKY – ZHODNOCENÍ ROZHOVORŮ	32
7.1 Analýza dat z výzkumné části.....	32
8 DISKUSE	38
ZÁVĚR	40
SOUHRN	42
REFERENČNÍ SEZNAM	44
SEZNAM ZKRATEK	47
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	48
SEZNAM TABULEK	48

SEZNAM GRAFŮ	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Veškeré oblasti společnosti podléhají vývoji a změnám. Podobně tak se vyvíjí i české vězeňství, jako článek nezbytné sociální služby pro společnost. Vězenství se ubírá cestou humanizace a začíná se otevírat široké veřejnosti, kde prezentuje svoje působení a svoji činnost.

Výběr tématu byl z mé strany záměrný, protože pracuji v českém vězeňství přes deset let, z tohoto důvodu jsem si vybrala za téma bakalářské práce právě novou koncepci českého vězeňství a to, jak je uplatňována v praxi, v současném výkonu trestu odnětí svobody, jak uvádím v první kapitole této práce.

V druhé kapitole bakalářské práce vymezuji základní pojmy, které se vztahují k českému vězeňství.

V třetí kapitole obecně popisují historii a vývoj českého vězeňství v různých časových obdobích.

Ve čtvrté kapitole nastiňuji předchozí koncepci českého vězeňství, platnou v letech 2005 – 2015. Dále se v této kapitole zabývám a podrobně analyzuji novou koncepci českého vězeňství na léta 2015 – 2025, včetně strategických cílů této koncepce, ekonomických a bezpečnostních hledisek ve věznicích a rovněž i z hlediska zaměstnávání, vzdělávání a přeplněnosti věznic.

V páté kapitole jsem se rozhodla z důvodu mého studijního oboru podrobně popsat výkon práce sociálního pracovníka v českých věznicích.

V šesté kapitole se věnuji způsobu výkonu trestu odnětí svobody v českých věznicích a implementaci nové koncepce vězeňství ve věznicích. Kvalitativním výzkumem - rozhovory s jednotlivými vedoucími oddělení výkonu trestu, zjišťuji a porovnávám jejich stanoviska a postoje ve vztahu k nové koncepci vězeňství na léta 2015 – 2025.

1 CÍL PRÁCE

Jak jsme již zmiňovali v úvodu, tak vzhledem vztahu autorky, kde jí je oblast vězeňství profesně blízká, jsme se rozhodli cíl bakalářské práce směřovat k zhodnocení dosavadních výsledků nové koncepce vězeňství na léta 2015 – 2025, včetně jejího dopadu na současný výkon trestu odnětí svobody v českých věznicích.

Považujeme za důležité ověřit, jaký dopad tato koncepce skutečně má, které změny přináší a jakým způsobem ovlivňuje každodenní práci s odsouzenými v českých věznicích.

Jako výzkumnou metodu jsme zvolili kvalitativní výzkum - rozhovor, kde autorka pokládá výzkumné otázky pěti vedoucím oddělení výkonu trestu odnětí svobody.

TEORETICKÉ POZNATKY

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Vězeňská služba

Vězeňská služba je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Řídí ji generální ředitel Vězeňské služby, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Generální ředitel odpovídá ministrovi za činnost Vězeňské služby (Zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční stráž, 1992, § 1).

Odnětí svobody

Nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na dvacet let, jestliže nejde o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo o výjimečný trest. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009, § 55).

Výkon vazby

Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby (dále jen "obviněný"), hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku. (Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, 1993, § 2).

Výkon trestu odnětí svobody

Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve věznici

a) s ostrahou, nebo

b) se zvýšenou ostrahou.

Soud zpravidla zařadí do věznice

a) s ostrahou pachatele, u kterého nejsou splněny podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou,

b) se zvýšenou ostrahou pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest, kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kterému byl za zvlášť závažný zločin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl nebo se pokusil uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009, § 56).

Výkon zabezpečovací detence

Tento zákon upravuje výkon zabezpečovací detence v ústavech pro výkon zabezpečovací detence zřízených podle zvláštního právního předpisu, které spravuje Vězeňská služba České republiky. Výkonem zabezpečovací detence se sleduje ochrana společnosti a terapeutické a výchovné působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence prostředky stanovenými v tomto zákoně a ve zvláštním právním předpise. Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy (Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, 2008, § 1).

3 DĚJINY ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 1989

„Pravda vysvobodí vás.“

*František Josef Řezáč, český kněz
a vězeňský reformátor*

Již v době rakousko-uherské monarchie lze objevit některé hodnotné tradice české penologie reprezentované v první řadě osobností Františka Josefa Řezáče, který žil v letech 1819 – 1879 (Uhlík, 1997, 8). Jak velmi aktuálně zní i dnes jeho „Myšlenka o zdárnějším trestání a polepšování provinilců a zločinců“ (Řezáč, 1995, 53): „...aby menší provinilci a nezatvrzelí zločincové, v obcích buď ve svých aneb v cizích, před tváří občanů lepších trest svůj odbyvali; a jenom zatvrzelá, způsobem přirozeným nepolepšitelná a společnosti vždy škodní, ať se do věznic, do žalářů tuhých a osamotnělých zavírají.“ Přeložena do moderního pojmosloví jednoznačně předjímá výše již zmiňovaný algoritmus trestání a v jeho rámci alternativní tresty s důrazem na trest obecně prospěšných prací. Humanistická idea o nutnosti odstraňování bídy a potřebě zvyšování vzdělanosti byla sice Řezáčem také vyslovena v penologických souvislostech, má však platnost širší, přinejmenším pro oblast prevence trestné činnosti (Hála, 2005).

Československá republika v roce 1918 převzala od rozpadajícího se Rakouska – Uherska vězeňství ovšem ve velmi ubohém stavu a podle svých možností započala s jeho nápravou. V období meziválečném se dařilo spoustu věcí zlepšovat, zvláště v zacházení s vězni, kde se od tradice pouhého drilu přešlo k výchovnému a kulturně mravnímu působení na vězně. Tento slibný vývoj byl však přerušen druhou světovou válkou.

Jak zmiňuje Hála (2005) tak v poválečném období zejména v padesátých letech minulého století, zaznamenalo československé vězeňství značný úpadek. Uplatňováním generální represe směřovala státní trestněprávní politika k potlačení projevů občanského principu. Sociální jevy, které se vymykaly reglementaci¹ prováděné státem, byly uměle kriminalizovány. Zneužívaným nástrojem k prosazování politických, hospodářských a jiných státních zájmů bylo trestní právo. Osoby, které páchaly trestnou činnost, byly označovány za nepřátele socialismu a k jejich převýchově sloužil nehumánní způsob výkonu trestu odnětí svobody.

¹ Reglementace – úprava záležitostí podle reglementu (předpisy, nařízení, pravidla).

Teprve v sedmdesátých letech dvacátého století považuje Bajcura (1999) za možnost vysledovat náznaky treatment² etapy, spojené s činností Výzkumného ústavu penologického. Nadějně snahy řady výzkumníků a praktiků však byly násilně potlačeny na začátku osmdesátých let minulého století.

3.1 Vývoj českého vězeňství po roce 1989 do současnosti

Enormní tlak na odstranění justičních nespravedlností, který spolu s nedočkavostí vězněných osob vedl až k nepokojům a vzpourám, se uvolnil až po pádu totalitního režimu. Na počátku devadesátých let dvacátého století bylo české vězeňství prostoupeno tísnivou atmosférou spojenou s morálním a profesním rozkladem vězeňského personálu, který již nemohl aplikovat předchozí militantní, represivní praxi a současně mnohdy nebyl schopen přijmout, zvnitřnit a aplikovat moderní penologické poznatky. Proto byla velmi radikálně provedena očista vězeňského personálu.

V letech 1990 - 1991 bylo z celkového počtu 7500 příslušníků tehdejšího Sboru nápravné výchovy uvolněno 1500 osob a v dalších letech personální výměna pokračovala. Postupně se utvářela Vězeňská služba České republiky. Přijímali se noví lidé jak do funkce strážných či dozorců, tak i na nově vzniklá místa, například (dále jen „např.“) psychologů a pedagogů (Hála, 2005).

Aby mohla transformace českého vězeňství pokračovat, musela být zpracována nová koncepce, která by byla v plném souladu s mezinárodními konvencemi. Proces tvorby a postupné realizace této koncepce byl a dosud je v našich podmínkách označován jako humanizace českého vězeňství. České vězeňství nastoupilo cestu demokratizace a plného respektování lidských práv jedince i v době, kdy se nachází ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody. Souhrnně lze říci, že jde o uvedení českého vězeňství do souladu jak se Standardními minimálními pravidly pro zacházení s vězni, tak posléze i s náročnějšími Evropskými vězeňskými pravidly (Hála, 2005).

Přijatou koncepci se sice dařilo realizovat, ale rozhodně ne tím tempem, které by bylo potřebné. Setkávala se s nepochopením nezbytnosti integrace principů humanizace a bezpečnosti.

² treatment – zacházení.

Koncepce rozvoje českého vězeňství na léta 2005 - 2015 některé strategické záměry již uvádí (např. nutnost vytvoření celostátní počítačové databáze vězněných osob včetně informací o dosavadních způsobech zacházení s nimi), jiné teprve koncipuje. Vychází přitom zvláště z dokumentů, které v průběhu let k vězeňství vydávala a vydává Rada Evropy. Respektuje prognózy vývoje kriminality, již realizované i teprve uvažované změny trestní politiky a dopady těchto jevů na vývoj vězeňské populace.

Koncepce vězeňství do roku 2015 jak považuje Hála (2005) apeluje na řídící i řadové příslušníky a občanské pracovníky Vězeňské služby České republiky s cílem dosáhnout jejich plné osobní angažovanosti, a to jak na tvorbě koncepce samotné, tak především na jejím úspěšném praktickém naplňování.

Postoj společnosti k odsouzeným, vězeňství a k celkové problematice výkonu trestu je velmi nevyvážený a ve většině případů utvářený pouze médii, jež prezentují výhradně negativní poznatky práce Vězeňské služby České republiky.

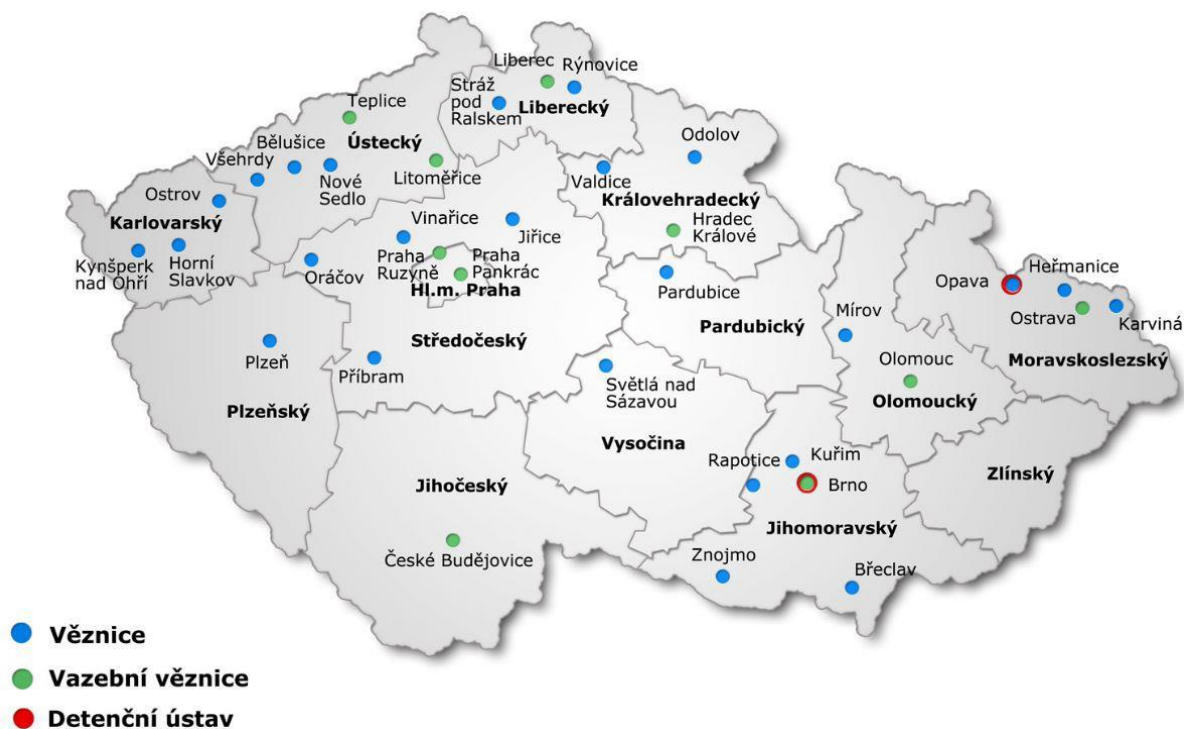
Většinu pachatelů trestných činů tvoří jedinci s různými poruchami osobnosti, kteří vzešli ze závadového prostředí. Často jsou to lidé z rozvrácených rodin, oběti agresivních rodičů, lidé zanedbávání ve výchově. Ztrácí smysl pro společností uznávané normy a mezilidské vztahy. *„Každá rodina má svůj hodnotový systém, jenž ovlivňuje chování jednotlivých členů a vede k přednostní volbě určitých strategií zvládání problémů. Pokud je rodina v některém ohledu dysfunkční, některé důležité potřeby člověka zůstanou pravděpodobně neuspokojeny a rodina se pro své členy stane spíše zdrojem zátěže.“* (Drbohlav, 2005, 20).

Vývoj českého vězeňství je trvale dynamický proces, vězeňství se stále více sladuje a ujednocuje v evropském i světovém měřítku a probíhá v něm neustálý proces humanizace. Ne nadarmo se říká, že stav vězeňství je odrazem demokratické úrovně státu. A pokud chceme být moderní vyspělou evropskou zemí, musíme permanentně dbát i na úroveň vězeňství, jehož součástí jsou alternativní tresty, kontinuální postpenitenciární péče a prevence (Jůzl, 2013). K tomuto se přiklání i Sotolář, Púry a Šámal (2000) kteří tvrdí, že alternativní ukládání trestů vede ke zrychlení řízení a především k finančním úsporám a v obecné rovině jsou to tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody.

4 VĚZEŇSTVÍ JAKO MĚNÍCÍ SE INSTITUCE

V roce 1989 vězeňství v České republice (dále jen „ČR“) nastoupilo cestu radikální transformace. Podstatou této cesty byla považována depolitizace českého vězeňství, jeho humanizace, decentralizace³ jeho řízení a demilitarizace⁴. Teoretickým základem transformace vězeňství byla Koncepce českého vězeňství, která byla přijata v roce 1991. Nechala se inspirovat modely ze zahraničí a snažila se vyhnout i jejich chybám a omylům. Koncepce rozvoje českého vězeňství z roku 1991, byla naplněna, pokud se týče cílů a obsahu zacházení s vězni. O to méně došla k naplnění v souvislosti se záměry decentralizace řízení a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro řádnou správu vězeňství. (Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, 2005).

Obrázek 1. Organizační jednotky Vězeňské služby ČR

Zdroj: portál Vězeňské služby ČR, organizační jednotky Vězeňské služby ČR

³Decentralizace - přesun funkcí a kompetencí na nižší orgány nebo na menší organizační jednotky.

⁴Demilitarizace - je proces redukce ozbrojených sil.

4.1 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 a její obecná charakteristika

Tato podkapitola se zabývá koncepcí rozvoje českého vězeňství do roku 2015 a z tohoto důvodu, jsou veškeré informace čerpány převážně ze zdroje Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Penologické koncepty kolísají mezi tendencemi dekriminalizace⁵ a depenalizace⁶ na jedné straně a důrazem na prosazování práva a pořádku na straně druhé. Kolísají při řešení zásadního dilematu „zacházení versus odplata“. Jsou nejednotné v názoru, do jaké míry může akcent na bezpečnost ve věznicích limitovat požadavky na další liberalizaci a humanizaci.

Zásadním záměrem koncepce bylo reagovat na nové podmínky a nové souvislosti, v nichž se české vězeňství nacházelo a současně naznačit směřování a priority českého vězeňského systému. Důležitým prvkem pro stanovení dalšího vývoje bylo studium zahraničních zkušeností především zkušeností evropských.

Pro nejbližší desetiletí lze ve vyspělé Evropě reálně předpokládat následující trendy:

- Díky zvyšování se rizik, především těch bezpečnostních bude zvyšován akcent na bezpečnost pro všechny, pro společnost, pro personál i pro vězně.
- Trest má být představován pouze omezením svobody pohybu a měl by se co nejméně dotýkat ostatních oblastí občanských práv.

Za posledních deset let se podařilo významně vylepšit technické zabezpečení řady objektů. Jedná se o stavebně technické zabezpečení střežení obvodů věznic, o střežení vstupů a vjezdů, o vnitřní signalizaci a prvcích komunikačních. Řada věznic je vybavena detekčními rámy, rentgeny i perimetrickou ochranou. Některé věznice jsou ale stavebně i technicky velmi zastaralé. Technická zařízení, stará téměř 40 let, jsou na samé hranici použitelnosti.

⁵ Dekriminalizace - částečné či úplné odstranění trestního postihu.

⁶ Depenalizace - nahrazování trestu odnětí svobody jinými sankcemi a opatřeními.

Bezpečnostní doktrína

Jestliže chceme odsouzeným zajistit důstojný život, práci a humánní zacházení musí být trest vykonáván v bezpečné věznici. Ke kvalitnímu provádění programů zacházení a dalších aktivit je důležité zajištění bezpečí a bezpečnosti.

Změna způsobu výkonu vazby

Osoba ve výkonu vazby musí být k dispozici orgánům činným v trestním řízení a nesmí mařit účel vazby. Pokud je osoba obviněná smí být ve vazbě podrobena pouze takovým omezením, která jsou nezbytná k naplnění jejího účelu a to z důvodu, že naše trestní právo považuje obviněného za nevinného do doby, než mu soud prokáže vinu.

K naplnění takto definovaného účelu vazby musí Vězeňská služba s ohledem na současnou situaci zejména:

- Konat kroky k vytvoření snesitelnějších hygienických podmínek a k celkovému zlepšení ubytovacího standardu pro obviněné.
- Vytvářet podmínky pro to, aby každý obviněný mohl trávit přiměřenou část dne mimo prostor cely, iniciovat zjednodušení zákonné úpravy umístování obviněných na cely.
- Vytvářet uvnitř věznic podmínky pro dobrovolnou pracovní činnost obviněných za účelem snížení finanční zátěže, kterou vazba pro obviněné a jejich rodiny představuje, přiblížit tak podmínky výkonu vazby životu ve společnosti.
- Utvářet podmínky k širší neformální nabídce preventivněvýchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů.

Výkon trestu odnětí svobody

Oproti výkonu vazby lze mnohem přijatelněji hodnotit úroveň výkonu trestu odnětí svobody. Na počátku 90. let dvacátého století byl stanoven koncept zacházení s vězněnými osobami, ten vycházel z důkladné diagnostiky, byl ve své době progresivní. Pro realizaci programů zacházení byla dobrým nástrojem zpracovaná komplexní zpráva o odsouzených.

Pro odsouzené se specifickými potřebami se vedle standardního výkonu trestu zřizovala specializovaná oddělení (Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, 2005).

Snaha o korekci chování a dosažení trvalých změn ve způsobu života vězněných osob je z hlediska diagnostiky uzavírán vyšetřením před ukončením trestu odnětí svobody a propuštěním z věznice (Fischer, 2006).

Detenční ústavy

Potřebná kapacita podle zahraničních zdrojů, může dosáhnout v českých podmínkách až 500 lůžek. V současné době jsou zřízena dvě detenční zařízení, a to v části prostor vězeňské nemocnice v Brně a ve věznici v Opavě. Ústavy pro výkon zabezpečovací detence byly zřízeny 1. 1. 2009 s účinností zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence.

Problematika drog

Oblast užívání drog je ve vězeňské populaci výrazně vyšší než v běžné občanské společnosti. Z tohoto důvodu je věnována protidrogové politice vysoká pozornost především proto, aby se výkon trestu nestal školou drogových zkušeností.

Programy zacházení

Základním předpokladem pro realizaci programů zacházení je individualizace zacházení s odsouzenými na základě hodnocení rizik a potřeb.

Dále bylo nutné zejména:

- Podle jednotlivých oblastí aktualizovat a přizpůsobit programy tak, aby logicky navazovaly na systém hodnocení rizik a potřeb (v oblasti pracovní, vzdělávací, zájmové, speciálně výchovné).
- Rozšířit dosavadní strukturu programů o skupinu programů orientovaných nejen na eliminaci konkrétních rizik spojených s pácháním některých druhů trestné činnosti a i programy zaměřené na první dny po propuštění, a podobně (dále jen „apod.“).

- Ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR zhotovit standardizované programy pokrývající období před a po propuštění z výkonu trestu.

Pro nejlepší podmínky pro realizaci programu zacházení, které směřují k přípravě odsouzených na propuštění, je třeba zejména:

- Konat kroky k vylepšování vězeňské architektury při uplatňování penologických kritérií, vytvořit standardy vnitřních i vnějších prostor prostředí výkonu trestu, a to jak co do jejich podoby, tak i četnosti vzhledem k počtu odsouzených.
- Připravovat a rekonstruovat zařízení tak, aby umožňovaly dosažení ubytovacího standardu reprezentovaného ubytovací plochou 6 m² na jednu vězněnou osobu.
- Provádět kroky ke změně struktury zaměstnanců ve prospěch personálu, který bezprostředně zachází s vězněnými osobami.
- Postupovat ve zřizování dalších specializovaných oddělení a tím potvrdit tendenci k individualizaci výkonu trestu s cílem naplňování potřeb specifických skupin odsouzených.
- Vyřešit postavení vybraných specializovaných oddělení, v jejichž činnosti převládají přístupy léčebné tak, aby ochranné léčení zde realizované bylo soudy považováno za plnohodnotné.
- Zužítkovat poradní sbor generálního ředitele složený ze zástupců vrcholných institucí a předních teoretických pracovišť ČR, k řešení koncepčních a systémových záměrů v oblasti zacházení.

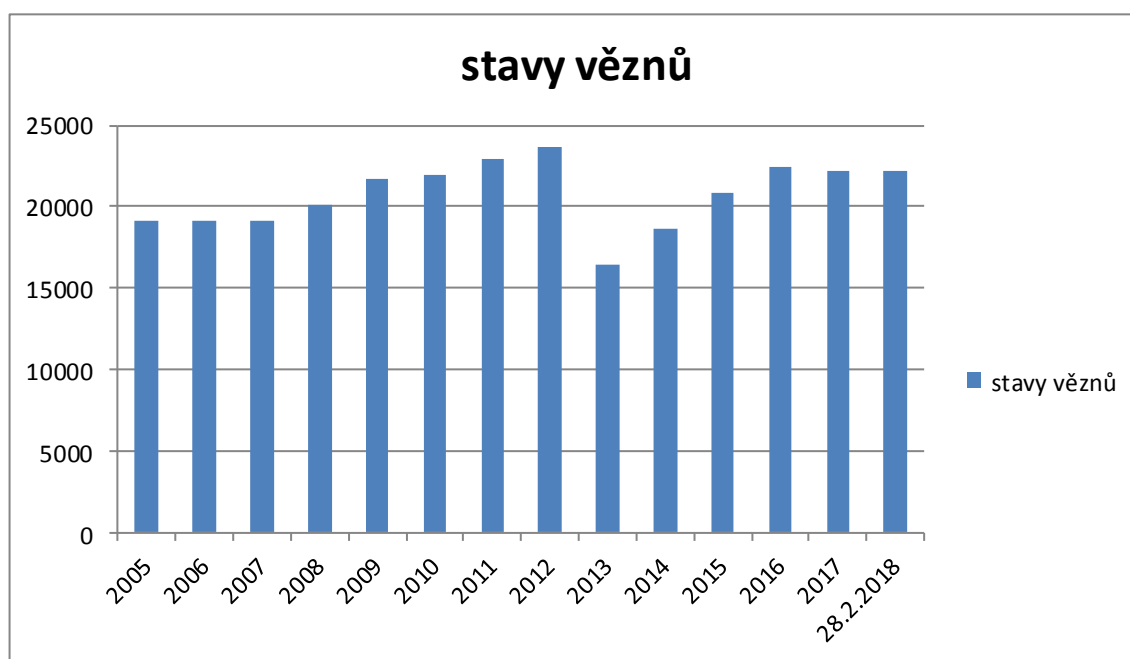
Vyhodnocení koncepce vězeňství z období 2005 – 2015

Závažným problémem, který musí české vězeňství řešit prakticky soustavně, je otázka množství a složení personálu. Velmi nepříznivě v tomto smyslu působí dramatické kolísání počtu vězněných osob. Nelze připustit, aby stejně dramaticky kolísaly i počty a složení personálu. Objektivizace počtu personálu je proto úkol nanejvýš aktuální. Koncepci rozvoje českého vězeňství do roku 2015 nesmíme chápat jako popření koncepcí stávajících nebo jako popud k revolučním změnám v pojetí českého vězeňství. Naopak má za úkol vyjádřit kontinuitu vývoje a chce být přirozenou reakcí na měnící se podmínky a nové

vývojové trendy. Hlavní otázkou při jejím zpracování bylo stanovení vyhovujícího poměru mezi obecností a konkretizací vyjádření cílů nezbytných k jejich reálnému dosažení. V tomto ale nebyl nalezen jednotný přístup. Podle míry dostupných údajů o předpokládaném rozvoji je koncepce vědomě na některých místech obecnější a na jiných konkrétnější.

Bohužel stejně jako doporučení Rady Evropy tak i zkušenosti nejpokrokovějších penologických systémů nejsou úplně zohledňovány. Jsou totiž považovány spíše za inspiraci, než za vzory k napodobování. Koncepce pro léta 2005 - 2015 nechtěla a ani nehledala za každou cenu vlastní „českou cestu“ (Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, 2005).

Graf 1. Stavy odsouzených od konce roku 2005 doposud

Zdroj: portál Vězeňské služby ČR, stavy vězňů od konce roku 2005 – 28. 2. 2018

4.2 Koncepce vězeňství na léta 2015 - 2025

Nová koncepce vězeňství do roku 2025 vychází ze základní premisy, již je multidisciplinární a meziresortní přístup k problematice vězeňství (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015, 3).

Výkon trestu odnětí svobody nemůže být vnímán izolovaně, důležitým prvkem je reintegrace odsouzeného do společnosti. Musíme vycházet ze skutečnosti, že drtivá většina odsouzených bude jednoho dne propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody a proto již musíme na odsouzeném pracovat od prvního dne nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.

4.2.1 Globální cíl

Globálním cílem nové koncepce vězeňství na léta 2015 – 2025 je vytvořit dobře fungující, efektivní, mezinárodní standardy dodržující vězeňství propojené s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, sociální sférou a vzdělávacím systémem a směřující k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů za účelem předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější násilné trestné činnosti od společnosti s cílem zajistit bezpečí občanů. Pomocí širokého komplexu opatření docílit existence moderního systému vězeňství, odpovídajícího 21. století a srovnatelného s dalšími vyspělými demokratickými státy (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015, 3).

4.2.2 Seznam strategických cílů koncepce vězeňství ČR do roku 2025

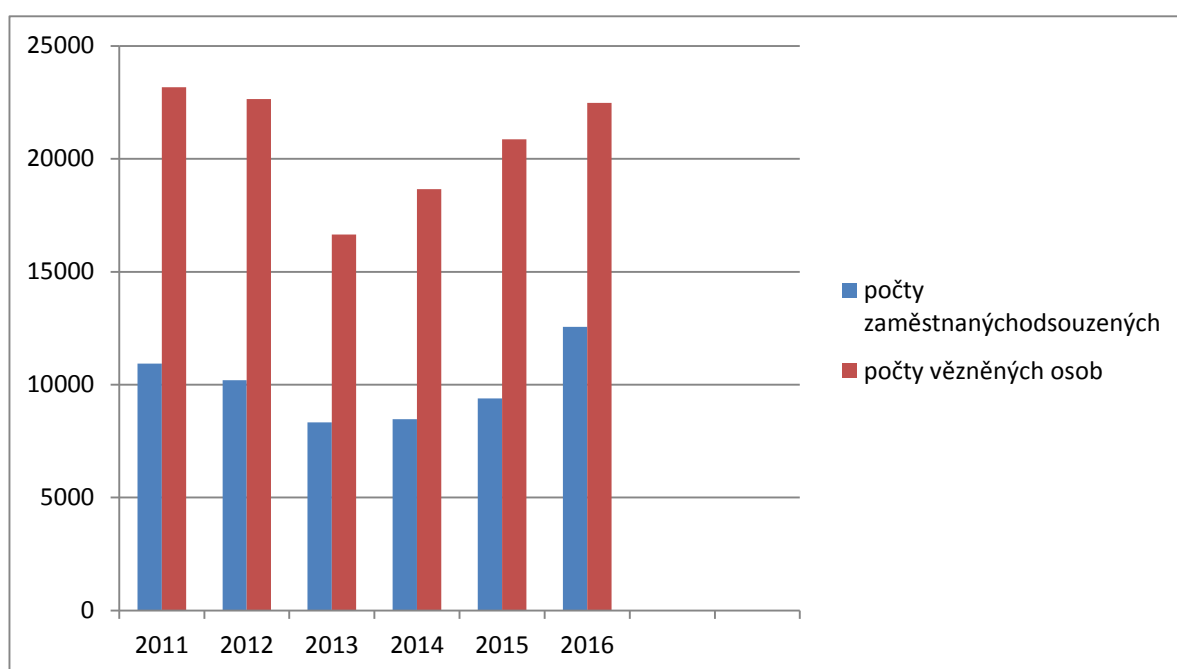
- ❖ Navýšení zaměstnanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody.
- ❖ Po propuštění osob z výkonu trestu odnětí svobody napomáhat k jejich zaměstnanosti.
- ❖ Vzdělávání vězňů, která je účelně navázána na zaměstnávání vězňů a má přesah až do období po skončení výkonu trestu odnětí svobody. Vězněné osoby se mohou vzdělávat v praktických oborech, kde s vysokou pravděpodobností naleznou své uplatnění za branou věznice a zabezpečí vězněné osobě příjem, čímž nemalou měrou přispějí ke snížení recidivy a rizika dluhové pasti.
- ❖ Aktivní personální politika, která umožňuje přivábit do vězeňství kvalitní, motivované zaměstnance, kterým je schopná nabídnout odpovídající karierní růst a finanční

ohodnocení. Dále zajistit širokou řadu odborného vzdělávání určeného jak pro management, tak pro řadové zaměstnance a specialisty, nabízející příležitosti k dalšímu vzdělávání, sdílení poznatků a profesnímu růstu. V akademické oblasti je cílem rozšíření penologického a penitenciárního výzkumu a statistik.

- ❖ Co nejrychleji naplňovat individuální programy zacházení.
- ❖ Věnovat se více práci s vězněnými osobami, nikoli administrativě.
- ❖ Ověřování efektivity programů zacházení.
- ❖ Zajistit dostupnost zdravotních služeb ve vězeňských zařízeních.
- ❖ Pro uživatele návykových látek vytvořit fungující a vhodně provázaný standardizovaný systém vedoucí k účinné odborné pomoci, motivující k abstinenci nejen ve výkonu trestu odnětí svobody ale i po jeho skončení.
- ❖ Prevence šíření toxikomanie, ochrana vězeňského prostředí od průniku nelegálních látek a potlačování užívání omamných a psychotropních látek.
- ❖ Vytvořit bezpečné podmínky pro lidské zacházení s vězněnými osobami tak, aby dopad na úroveň recidivy byl příznivý a tím i na celkový počet vězněných osob.
- ❖ Pomocí účinné práce s odsouzenými a propuštěnými snížit recidivu a vytvářet prostředí k jejich úspěšné reintegraci do společnosti.
- ❖ Na meziresortní a multidisciplinární bázi vytvořit systém, který propojí penitenciární péči, postpenitenciární péči a programy prevence kriminality.
- ❖ Efektivně čerpat a využívat prostředků a programů spolufinancovaných ze zahraničních zdrojů, zajistit uspokojivé zdroje k financování rozvoje vězeňství, dále čerpat prostředky z fondů Evropské unie, Norských a dalších fondů.
- ❖ Využívání zisku z provozoven Střediska hospodářské činnosti ve věznicích a podpora těchto středisek.
- ❖ Reagovat na výzvy moderního světa tak, aby bylo umožněno bezproblémové fungování vězeňství a zajištěn prostor pro naplnění smyslu a účelu trestu.

Hlavními cíli koncepce jsou především ochrana bezpečnosti společnosti prostřednictvím úsilí o snížení recidivy kriminálního chování, umožnění skutečné reintegrace propuštěných vězňů do společnosti, stanovení hlavního akcentu v rámci výkonu trestu odnětí svobody do oblasti odborného zacházení a společná aktivita řady zúčastněných subjektů ve směru naplnění smyslu, účelu a efektivnosti fungování českého vězeňství (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015, 161).

Graf 2. Počty zaměstnaných odsouzených a počty vězněných osob

Zdroj: portál Vězeňské služby ČR, počty zaměstnaných odsouzených a počty vězněných osob

4.2.3 Plnění cíle nové koncepce vězeňství podle výzvy moderního světa

Věznice otevřeného typu jsou v současnosti v evropském prostoru běžně využívány k výkonu trestu odnětí svobody, ač jsou různými státy koncipovány odlišně. Jedná se buď o samostatné věznice, nebo o jednotlivá oddělení věznic. Slouží k výkonu trestu odnětí svobody uloženému nepodmíněně pro ty odsouzené, kteří splňují stanovená kritéria. Pro zařazení odsouzeného do zmíněného typu věznice většinou není podstatný spáchaný trestný čin, ale naopak je důležitá motivace odsouzeného k nápravě.

Pokud zaměříme pozornost na státy sousedící s ČR pak např. v Polsku je trest odnětí svobody vykonáván ve věznicích pro mladistvé, prvovězněné, recidivisty a ve vojenských věznicích. Tyto věznice pak mohou být podle stupně zabezpečení a úrovně volnosti pohybu vězňů koncipovány jako věznice uzavřené, polootevřené či otevřené (<http://karne.pl/wykonawczy.html>, 1997). Dále jsou v jejich rámci rozlišovány tři režimy výkonu trestu odnětí svobody podle klasifikace vězněných osob - režim programového působení, terapeutický a běžný režim.

Rakouská vězeňská správa se obecně neřídí zásadou centralizace zvláštních kategorií vězňů (např. věznice pro nebezpečné pachatele trestných činů), ale řídí se principem rozptýlení vězňů. Ve věznicích existují proto různá oddělení v rozmezí od otevřených, polo-otevřených až po oddělení s režimy zvláštního zacházení.

V sousedním Německu jsou věznice buď uzavřené s mírným stupněm zacházení – určeny osobám s krátkými tresty odnětí svobody nebo s přísnějšími bezpečnostními opatřeními – pro osoby s delšími tresty odnětí svobody. V rámci jednoho zařízení existují oddělení, která mají rozdílné stupně zabezpečení tak, aby byla zajištěna různá bezpečnost podle nebezpečnosti odsouzených. Dále jsou zřízeny věznice otevřené s pouze malými bezpečnostními opatřeními proti útěku (zařízení jsou oplocena, okna nejsou zamřížována, dveře se zamykají jen v noci, uvnitř zařízení a v okolí se mohou vězni volně pohybovat). Podmínky otevřených věznic přispívají k vlastní zodpovědnosti a samostatnosti vězňů a podporují takové vzorce chování, které i na svobodě zajišťují úspěšný způsob života (<https://www.buzer.de/gesetz/1310/index.htm>, 1977).

Praxe s otevřenou věznicí mají také země tzv. bývalého socialistického bloku. Např. Rumunsko využívá věznice maximálně střežené, uzavřené, částečně uzavřené a s otevřeným režimem, kde při kontrole vězňů využívají elektronických náramků.

Pokud se týká severských států, pak např. Finsko disponuje celkem 26 věznicemi, z toho 11 otevřenými. Usiluje o zřízení ještě vyššího procenta otevřených věznic na základě hesla „Každý se může změnit“, kterou propaguje finská Národní koncepce vězeňství.

Ačkoli otevřené věznice v mnohých zemích Evropy již fungují, první věznice otevřeného typu v ČR byla zprovozněna v listopadu 2017. Byla vystavěna v Jiřicích ve Středočeském kraji. V pilotním provozu funguje pro 32 odsouzených mužů vykonávajících trest odnětí svobody v typu věznice s ostrahou v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. Primárním cílem programu zacházení určených odsouzeným v otevřené věznici je vytvořit optimální podmínky k celkové možné resocializaci a následné reintegraci odsouzených, která by do budoucna mohla vést ke snížení recidivy jejich trestné činnosti.

Systém zacházení s odsouzenými je v Jiřicích realizován tak, aby programy zacházení probíhaly prostřednictvím aktivit s vyšší mírou individualizovaného přístupu zaměstnanců k odsouzeným, a to metodou tak zvaného (dále jen „tzv.“) doprovázení. Doprovázením je tedy míněn individualizovaný přístup při práci s odsouzeným při jasném vymezení cílů v rámci plánování na základě potřeb konkrétního odsouzeného, duševní hygiena a práce se stresem, posilování protektivních faktorů, reflexe dosavadní práce na rizikových oblastech s motivací pro další práci na nich po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody, podpora v posilování nebo opětovném navazování vztahů s osobami mimo věznici, reflexe vlastních obav ze selhání a očekávání po výkonu trestu, hledání nových zdrojů opory po výstupu z výkonu trestu a posilování motivace k pozitivní změně. Záměrem pilotního projektu je zejména přispět ke snížení recidivy trestného jednání a naplnit tak jeden ze základních cílů koncepce vězeňství do roku 2025. Obrázek 1 znázorňuje objekt otevřené věznice těsně po kolaudaci.

Obrázek 1. Foto výstavby Otevřené věznice v Jiřicích

Zdroj: portál Vězeňské služby ČR, Otevřená věznice

Na začátku roku 2018 byla věznice otevřeného typu v Jiřicích již plně kapacitně využita, do výkonu trestu odnětí svobody bylo zařazeno všech 32 odsouzených osob. Jelikož by měla být práce v otevřené věznici určena rizikovějším odsouzeným s delším uloženým trestem, kteří během pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody ztratili kontakt s reálným světem, optimální doba zacházení s odsouzenými by se měla pohybovat v rozmezí jednoho až jednoho a půl roku. Minimálně by měl program zacházení v otevřené věznici probíhat cca 6 měsíců.

5 VÝKON PRÁCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V ČESKÝCH VĚZNICÍCH

Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2008, § 109).

Sociální pracovník ve věznici je přímo podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu. Je odborným poradcem ředitele věznice z pohledu sociálně - právního v oblasti výkonu trestu a také přechodu odsouzených do občanského života.

5.1 Specifika práce sociálního pracovníka ve výkonu trestu odnětí svobody

Sociální pracovník plní ve věznici úkoly, které taxativně stanoví vnitřní předpisem - Nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR 5/2016, o zaměstnancích a příslušnících Vězeňské služby ČR zabezpečujících výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence, kde jsou ve třech samostatných paragrafech definovány úkoly sociálního pracovníka ve výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a detenci. Sociální pracovník spadá do týmu specialistů oddělení výkonu trestu odnětí svobody. Je odborným pracovníkem, jehož úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzeného do řádného občanského života (Hnidková, 2012).

5.2 Sociální práce s vězněnými osobami

Sociální pracovník poskytuje odborné sociálně právní poradenství a to jak individuální, tak skupinovou formou. V praxi tato činnost zahrnuje zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Pro ilustraci, v konkrétní podobě se jedná např. o pomoc při koncipování návrhů na rozvod manželství, určení výživného, určení otcovství, poskytování informací o sociálních dávkách, zajišťování platných dokladů totožnosti, zprostředkování kontaktu na místně příslušné

pobočky Úřadu práce za účelem zajištění zaměstnání po propuštění z výkonu trestu, sepisování žádostí o přiznání důchodových dávek a poskytování základních informací o podmínkách nároku na jejich přiznání a dluhové poradenství (Hnidková, 2012).

Kontinuální práce, jak uvádí Hnidková (2012) v jejímž okruhu navazuje pracovní kontakty s církvemi, nestátními neziskovými organizacemi a orgány státní správy je taktéž práce sociálního pracovníka. Mezi další jeho povinnosti patří zprostředkovávání orgánům sociálně právní ochraně dětí sledování vývoje dítěte, o které matka pečuje ve věznici a dále se podílí na řešení sociálních problémů. Pokud se jedná o mladistvého odsouzeného, tak v tomto případě spolupracuje s orgánem péče o mládež, který žádá o opis zprávy o mladistvém, zákonného zástupce a příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí o vyjádření se k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání. Dále se podílí na výběru odsouzených k zařazení do práce, rekvalifikace a vzdělávání.

Mezi jeho další úkoly patří např. podílení se na návrhu o udělení přerušení výkonu trestu, dočasného opuštění věznice, přerazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, a jiné. Dále vypracovává individuální socioterapeutický plán, sociální posouzení, sociální diagnózu v rámci komplexní zprávy.

➤ **Individuální působení**

Nejtěžnější oblastí práce s vězněnými osobami je individuální přístup ke každému jedinci. Důležitý je i fakt, zda se jedná o osobu prvovězněnou nebo recidivistu.

Jak totiž konstatuje Paukertová (2002) většina odsouzených po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody či vazby upadají do krize, která tuto změnu, kdy se ze svobodného člověka stává vězeň, provází. Platí to především u osob, které se do vězení dostávají prvně v životě a prožívají tzv. „šok z izolace“. Uvězněním je člověk doslova vytržen z obvyklé životní situace a musí si zvykat na něco zásadně jiného. Právě v tomto okamžiku jak zdůrazňuje Hnidková (2012) je kvalifikovaná intervence sociálního pracovníka nutná. Sociální pracovník je v době izolace odsouzeného mnohdy jediným pojítkem s extramurálním světem.

Nejprve v nástupním oddílu zpracovává anamnézu odsouzeného, ke kterému využívá metodický nástroj Souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzeného (dále jen „SARPO“). SARPO je elektronický program, jehož účelem je především predikce recidivy opakování

trestné činnosti, sebereflexe, schopnost učení odsouzeného a zhodnocení jeho motivace. Dále plní úlohu pro kategorizaci odsouzených ke stanovení programu zacházení a jeho vyhodnocení. Po získání potřebných dat během vstupní anamnézy, je sociálnímu pracovníkovi k dispozici komplexní sociální situace odsouzeného, a to zejména v rodinné oblasti, oblasti bydlení v předstihu k situaci propuštění z výkonu trestu a v oblasti zaměstnání. Mezi hlavní úkoly sociálního pracovníka v činnosti s odsouzenými během výkonu trestu je, na jaké organizace se má odsouzený v případě potřeby obrátit a popřípadě mu zajistit kontakt s těmito organizacemi. Dále zprostředkovává opatření dokladů, či podání žádosti o starobní nebo invalidní důchod, zabývá se řešením rodinných problémů – sepsání návrhu na rozvod manželství, úpravu výživného, svěřením dětí do péče jiné osobě.

➤ *Skupinové působení*

Sociální pracovník je při skupinovém působení nejčastěji využíván ve výstupním oddílu věznice nebo specializovaném oddílu pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování. Ve výstupním oddílu organizuje besedy odsouzených se zástupci sociálních kurátorů, se zástupci Úřadu práce, apod. Tímto pomáhá řešit odsouzenému nepříznivou sociální situaci po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Činnost s vězněnými osobami nekončí propuštěním z výkonu trestu, pokračuje i dobu nezbytně nutnou, po dobu jejich občanského života. Tuto činnost přebírá sociální kurátor, který vstupuje do této funkce jako postpenitenciární článek péče.

Ve specializovaném oddílu pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování působí sociální pracovník na odsouzené v rámci stanoveného terapeutického programu. Tímto programem směřuje k rozvoji sebepoznání a sebereflexe účastníků programu, nápravu jejich chování sociálně žádoucím směrem, řízení morální a volní složky osobnosti a ke snížení vlivu vězeňské subkultury na osobnost účastníků.

Sociální pracovníci věznice, v případě zájmu odsouzeného, kontaktují tři měsíce před plánovaným podmíněným propuštěním odsouzeného Probační a mediační službu. Její pracovníci navštěvují věznici zpravidla 2x měsíčně. Sociální pracovníci věznice dále spolupracují s externími a dalšími organizacemi, které se podílejí na reedukaci odsouzených s přesahem do oblasti postpenitenciární péče (Hnidková, 2012).

METODIKA PRÁCE

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce vychází obsahem z části teoretické, kde jsme byli obecně seznámeni s problematikou vězeňství v ČR. Úvodní část výzkumu je věnována výzkumnému problému, výzkumným cílům, druhu a metodě realizovaného výzkumu, výběru probandů a také postupu výzkumu. V další kapitole praktické části jsou uvedeny výsledky šetření, jejich analýza a následná diskuse.

6.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém se nevymezuje lehce. Vyžaduje si určitou zkušenost a přehled. Měl by vzniknout postupně, měl by procházet myšlenkovými úvahami a jen pomalu sedimentovat. Nedo zralé nápady obvykle nevedou k úspěšnému průběhu, a tedy ani k úspěšnému konci výzkumu (Gavora, 2000, 24).

Předmětem výzkumu v rámci praktické části bakalářské práce je ověřit jaký dopad má nová koncepce vězeňství na současný výkon trestu odnětí svobody. Považujeme tedy za důležité zjistit, jaký účinek tato koncepce skutečně má, které změny přináší a jakým způsobem ovlivňuje každodenní práci s odsouzenými.

6.2 Druh výzkumu

K předložené práci jsme zvolili kvalitativní výzkum. U kvalitativního výzkumu jde totiž o výběr záměrný. Záměrný výběr je potřebný proto, aby vybrané osoby byly vhodné, aby měly potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí. Jen tak mohou podat informačně bohatý a pravdivý obraz o něm. Dále také z důvodu, že jde do hloubky, k jádru problému a do detailu zkoumaného problému.

6.3 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit vliv koncepce vězeňství na současný výkon trestu odnětí svobody. Jelikož se v současné době v jiných státech Evropy výrazně proměňuje podoba samotného výkonu trestu odnětí svobody, stejně tak i přístup jednotlivých zemí z hlediska odborného zacházení s odsouzenými. Koncepce vězeňství do roku 2025, si vytyčila mnohé

cíle, které mají řešit doposud problematické otázky výkonu trestu odnětí svobody v ČR. Ze statistik předchozích let vyplývá, že recidiva trestné činnosti nadále stoupá a pohybuje se okolo 70 %. Z výsledků diagnostického nástroje SARPO vyplývá, že zhruba polovina vězeňské populace má dosaženo pouze základního vzdělání. S přihlédnutím k záměrům koncepce českého vězeňství v oblasti vzdělávání odsouzených se ukazuje jako nutnost hledat možnosti vzdělávat vězněné osoby již během výkonu trestu a tím jim umožnit zvýšení odborné kvalifikace, snadnější orientaci na trhu práce po propuštění s cílem snižovat takto riziko recidivy. Většina recidivistů rovněž vykazuje negativní vztah ke škole a ke vzdělávání obecně. Z toho důvodu se nabízí aplikovat na osoby ve výkonu trestu rychlé formy získávání znalostí a dovedností, kterými jsou např. rekvalifikační kurzy s důrazem na praktickou část, neboť čistě teoretický způsob výuky je pro většinu těchto osob zcela nevhodný.

6.4 Výzkumné otázky

Otázky byly sestaveny tak, aby byla oblast zjištění dostatečně pokryta. Ve výzkumu tedy budeme hledat odpovědi na tyto otázky:

- Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaší každodenní práci?
- K čemu koncepce vězeňství konkrétně přispěla a jaké změny díky ní pozorujete?
- Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost, počet zneužití návykových látek, počet opuštění věznice a počet extramurálních akcí ve vaší věznici?
- Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování, jaké konkrétní projekty mohly díky této koncepci ve vaší věznici vzniknout?
- Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným, jaké díky ní pozorujete změny v oblasti lékařské péče a spolupráce s organizacemi mimo věznici?
- Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?
- Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby, kterých konkrétních oblastí se nedotkla a považujete je za důležité?

- Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře, a co by vám v tom pomohlo?
- Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi a jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?
- Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených to nejdůležitější, a jaký má vliv na přeplněnost věznic?

6.5 Výzkumný vzorek

Pro posouzení jednotlivých oblastí byly vybrány věznice s podobnou skladbou a s přiměřeně stejným počtem odsouzených. Za zdroj informací byli osloveni přímo vedoucí oddělení výkonu trestu, kteří zastávají funkci minimálně dva roky. Vedoucí oddělení dotčených věznic jsou profilované pro výkon trestu typu ostraha, které se nadále dle nové zákonné úpravy rozdělují ještě na ostrahu s vysokým stupněm zabezpečením, se středním stupněm zabezpečením a popřípadě i s nízkým stupněm zabezpečením.

Tabulka 1. Základní informace o probandech

	Označen ve výzkumu	Věk	Pohlaví	Délka ve funkci
Vedoucí oddělení výkonu trestu	VOVT 1	42 let	Žena	5 let
Vedoucí oddělení výkonu trestu	VOVT 2	43 let	Muž	6 let
Vedoucí oddělení výkonu trestu	VOVT 3	46 let	Muž	7 let
Vedoucí oddělení výkonu trestu	VOVT 4	43 let	Žena	3 roky
Vedoucí oddělení výkonu trestu	VOVT 5	34 let	Muž	2 roky

6.6 Metoda výzkumu a průběh výzkumného šetření

Na začátku výzkumu bylo vytvořeno schéma rozhovoru, které tvořilo 20 otázek (viz. Příloha 1). Otázky byly připraveny tak, aby vedly k cíli výzkumu, tedy zjistit vliv nové koncepce vězeňství na současný výkon trestu odnětí svobody.

Výzkumné šetření se uskutečnilo od listopadu 2017 do února 2018. Všichni vedoucí oddělení výkonu trestu byli na začátku seznámeni s tím, že je rozhovor anonymní a že v práci nebude uvedeno ani jejich jméno a ani jejich služební působiště. Všech pět vedoucích bylo seznámeno s cíli, ke kterým chceme na základě jejich poskytnutých informací dojít. Rozhovory byly doslovně přepsány a jejich transkripce je součástí přílohy bakalářské práce.

Podstatné informace v rozhovorech, které se týkaly cílů výzkumu, byly zpracovány metodou kódování. Jednotlivé kódy se dále systematicky uspořádaly do kategorií. Celkem byly vytvořeny tři kategorie.

Kategorie č. 1: Motivační faktory a jejich rizika – v transkripcích je tato kategorie vyznačena žlutou barvou

Kategorie č. 2: Nároky na zaměstnance věznic - v transkripcích je tato kategorie vyznačena zelenou barvou

Kategorie č. 3: Vnitřní mechanismy věznic - v transkripcích je tato kategorie vyznačena modrou barvou

7 VÝSLEDKY – ZHODNOCENÍ ROZHovorŮ

K samotné analýze sebraných údajů z rozhovorů se zaměstnanci Vězeňské služby ČR, bylo v první fázi přistupováno jako k hrubému materiálu, kterému je nutno vdechnout život. (Gavora, 2000). Konkrétní obsahy, které byly shromážděny díky rozhovoru a pokládání výzkumných otázek, směřovaly k výsledku, kterým byla odpověď na cíl výzkumného šetření, tj. zjistit vliv koncepce vězeňství na současný výkon trestu odnětí svobody.

7.1 Analýza dat z výzkumné části

Dalším krokem byla samotná analýza datových úryvků s využitím prvků zakotvené teorie s technikou otevřeného kódování. Tuto techniku Strauss a Corbinová (1999) popsali následovně: *„Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údajů reprezentovaných.“*

Všechny shromážděné materiály byly opakovaně pročteny a data utříděna s cílem nalézt souvislosti a společné části. Text byl nejprve rozčleněn na jednotky (slova, sekvence nebo celé věty). Těmto jednotkám byly nejprve přiděleny kódy ad hoc. Samotné kódování probíhalo cyklicky, kdy byl seznam kódů opakovaně revidován. Z analýzy poté vzešly tři základní kategorie: Motivační faktory a rizika, nároky na zaměstnance věznice, vnitřní mechanismy věznice.

Před samotným rozbořením konkrétních kategorií lze zmínit, že mnohé z nich jsou vzájemně provázány nebo spolu velmi úzce souvisí.

Kategorie č. 1: Motivační faktory a jejich rizika

Probandi opakovaně zmiňovali nové oblasti, se kterými se stále více setkávají při každodenní práci. Jde především o nový přístup k „benefitům“, které mají odsouzení možnost stále častěji získat. Jedná se především o vyšší zaměstnanost, a to i na pracovištích mimo věznici a další akce mimo věznici.

(1/1) „Dochází k většímu počtu tzv. benefitů v souvislosti s platnou legislativou (opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo extramurální akcí, přerušování trestu a podobně).“

Z tohoto sdělení mimo jiné vyplývá, že zákonné normy upravující používání těchto motivačních činitelů se nezměnily, změnil se však přístup v jejich uplatňování. Další z probandů přičítá tyto změny samotné koncepci vězeňství, když říká: (1/2) „*Na základě vyšší zaměstnatelnosti odsouzených se také rozšiřuje možnost pozitivní motivace odsouzených.*“

Právě zmíněná zaměstnanost odsouzených se jeví jako jeden z klíčových bodů změn v oblasti motivace odsouzených. Šance získat zaměstnání, a to zejména na pracovišti, které se nachází mimo areál věznice, přináší odsouzeným i další výhody.: (3/1) „*...snížení počtu odsouzených, kteří jsou vydírání spoluodsouzenými. Odsouzení jsou majetnější a mají možnost si více nakoupit či podporovat rodinu v civilu.*“

Některými probandy je tento trend popisován jako uměle vyvolaný trend (1/3) „*...politici reagují na aktuální projevy ve společnosti - tlak na zaměstnanost, tlak na snižování recidivy, tlak na to, aby výkon trestu byl trestem. Koncepce vězeňství přináší pro každodenní práci podle mého spíše komplikace než stabilizaci Vězeňské služby.*“

Tato úskalí pramení z faktu, že zmíněná zaměstnatelnost odsouzených nevychází z kvalitativních změn pracovních sil, ale díky snížení nároků na vybrané odsouzené. Možnost být zaměstnán na tzv. „venkovním pracovišti“ se nabízí mnohem širšímu spektru odsouzeným.

(4/2) „*Tlak na zaměstnanost je enormní, procentuálně stoupla, byť za cenu snížení požadavků na předpoklady odsouzených k zaměstnání mimo věznici.*“

V šetření se opakovaně vyskytuje souvislost mezi vyšší zaměstnaností a zneužitím omamných a psychotropních látek, které uvádí všech pět probandů. Např. (5/3): „*Bohužel byl evidován nárůst zneužití cca o 15 %, navíc byly zaznamenány i tzv. nové drogy.*“

Do oblasti motivačních činitelů lze zařadit i další oblasti, které souvisejí s podporou odsouzených v průběhu výkonu trestu. (10/1) „*Možnost získání rekvalifikace, vzdělání, a před samotným koncem trestu může odsouzený požádat nestátní neziskové organizace o spolupráci v otázce pracovní příležitosti, bydlení a oddlužení po ukončení výkonu trestu.*“

Další z probandů se vyjádřil v obdobném duchu, kdy zdůrazňuje změny v oblasti přípravy odsouzených na život po ukončení výkonu trestu a výraznější návaznost celého

procesu s organizacemi mimo věznici: (1/4) „Objevilo se více možností zajištění praktických konkrétních činností, směřujících k přípravě jednotlivců z řad odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zejména z oblasti finanční gramotnosti a dluhového poradenství, ale ve větší míře dochází i ke konkrétnímu propojení penitenciární a postpenitenciární péče.“

Vyskytují se také případy, kdy není oblast nových možností, které se některým odsouzeným otevírají, vnímána pozitivně bezezbytku. Jedná se o věznice, kde byla zaměstnanost odsouzených vysoká již před vydáním nové koncepce. Investice do jednotlivých nově zaváděných programů jsou sice vysoké, ale v očích odborných zaměstnanců jde především o marketing směrem k prezentaci Vězeňské služby, nikoli o relevantní přínos z hlediska snížení recidivy.

(1/5) „Nové trendy jako je včelařství, chov daňků nebo běh se žlutou stužku nepovažují za takový přínos, jak je veřejnosti prezentováno, vliv na snížení recidivy považují za velmi mizivý.“

Existují také věznice, které využívaly institutů, které koncepcí zdůrazňuje, již dříve. (7/4) „Vždy jsme vykazovali velmi vysoký počet extramurálních aktivit, přerušení výkonu trestu ale také akcí mimo věznici. Díky koncepci vězeňství jsme navýšili spolupráci s obcemi - veřejně prospěšné brigády pro Stráž pod Ralskem a Českou Lípou téměř po celý rok. Navíc se koná mnoho akcí v souvislosti s programem zacházení.“

Díky tomu je vliv koncepce v těchto věznicích považován za malý, avšak nikoli z důvodu koncepce samotné nebo její nevhodné aplikace. Naopak se v těchto věznicích podařilo reflektovat a implementovat potřebné změny již před jejím vydáním a nyní plynule pokračují v nastaveném trendu.

Kategorie č. 2 Nároky na zaměstnance věznice

Během výzkumného šetření bylo možné zaznamenat nejen změny, které se týkají života odsouzených, ale i zaměstnanců. Koncepcí vězeňství zdůrazňuje především odborné zacházení s odsouzenými, kde specificky vytváří nároky na personál věznice z hlediska kvalifikace. Pozitivním přínosem může být zpřehlednění konkrétních rolí, kteří různí zaměstnanci ve věznici zastávají.

(12/3) „Změnou finančního zařazení u odborných zaměstnanců došlo k upřesnění

všech aktivit realizovaných odborným personálem, tj. vyžadována je odpovídající odbornost aktivit. “

Dotazovaní hovoří o vyšším financování programů pro odsouzené, např.: (8/2) *„Koncepce vězeňství přinesla... poměrně vysoké finanční částky pro prevenci kriminality a protidrogový program. Velmi dobré zajištění materiální stránky pro volnočasové aktivity odsouzených. Bohužel v těchto oblastech narážíme na limit v lidských zdrojích.“* Platové podmínky zaměstnanců však nejsou adekvátní k požadavkům.

(13/1) *„Z řad stážistů, kteří měli možnost odborné praxe ve věznici absolvovat s nadšením a vlastní vizí jak být v práci s odsouzenými prospěšní, odradí nástup k Vězeňské službě ČR výše platového výměru.“*

V souvislosti s koncepcí vězeňství se u probandů objevují slovní spojení jako „větší flexibilita“, „zjednodušení“ nebo „skutečná práce s odsouzenými“. Věznice se však potýkají s nedostatkem personálu, který by mohl nové trendy uvádět v život.

(13/2) *„...nedostatečné finanční ohodnocení nastupujících zaměstnanců, nedostatečný kredit příslušníků což vnímám jako deficit a nedostatečnou činnost managementu a personálního oddělení Vězeňské služby. Aktuálně je zaměstnanců nedostatek.“*

Další důležitou oblastí, kterou dotazovaní zmiňují, je přeplněnost věznic. To znamená vysoký počet odsouzených vzhledem k nízkému počtu jak vychovatelů a odborných zaměstnanců, tak dozorců.

(14/3) *„Stále se nedaří, a to ani vlivem nové koncepce vězeňství vyřešit požadovaný poměr vězněných osob k počtům odborných zaměstnanců oddělení výkonu trestu, především vychovatelů a příslušníků dozorčí služby.“*

S novými trendy úzce souvisí i nárůst administrativní složky pracovních činností jednotlivých zaměstnanců. Přesto, že se v některých věznicích, dle šetření, daří lépe specifikovat konkrétní role, v jiných věznicích je význam koncepce vězeňství s nárůstem celkové agendy spojován více, než s konkrétními dopady a přínosy. Jeden z probandů se k oblasti, která se týkala právě přínosů koncepce, vyjádřil následovně: (3/5) *„V otázce snižování recidivy prakticky nulový. Z pohledu zaměstnanců zvýšení agendy.“*

S nedostatkem personálu souvisí nejen finanční podmínky ve vězeňství a samotné

podmínky výkonu této profese, ale i absence společenské prestiže přes to, že se jedná o zaměstnání psychicky náročné a pro společnost naprosto nezbytné.

(13/4) „Stále chybí příslušníci i občanští zaměstnanci, zejména vychovatelé. Podstatná je skutečnost, že práce není společensky adekvátně oceněna.“

Úskalím je zřejmě samotná prezentace zaváděných změn směrem k veřejnosti. *(13/5) „Laickou veřejnost nezajímají vzdělávací programy nebo přípravy na propuštění odsouzených, naopak jsou velmi citliví k otázce nabývání jejich práv a výhod.“*

(13/4) „...veřejnost kritizuje „humánní“ snahy moderního vězeňství, chybí informovanost o účelu výkonu trestu odnětí svobody a možnostech nápravy odsouzených.“

Dále se pak jedná o nárůst práv odsouzených v kontrastu s nárůstem zátěže a odpovědnosti směrem k zaměstnancům, kteří o zaváděných změnách a jejich přínosu nemusí být zcela přesvědčeni. *(13/4) „Bohužel ani většina zaměstnanců Vězeňské služby ČR není přesvědčena o možnosti nápravy a smyslu své práce.“*

(14/4) „Mnohdy se více věří vězňům, nežli zaměstnancům - řešení stížností. Mezi zaměstnanci vládne zejména skepse, únava, přepracovanost, mnohdy beznaděj a syndrom vyhoření. Chybí možnost supervize.“

Kategorie č. 3: Vnitřní mechanismy věznice

Jako jednu z hlavních změn, které si probandi všímají z hlediska vnitřních procesů, jsou změny vnitřní diferenciací odsouzených. Aktuálně lze v rámci věznice rozhodovat o zařazení odsouzeného do nízkého, středního nebo vysokého stupně zabezpečení v rámci věznic s ostrahou. Tato změna je probandy hodnocena jako přínosná. Umožňuje tak pružně reagovat na potřeby věznice a zohlednit i přístup samotných odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody.

(3/1) „Mimo samotnou koncepci vězeňství se od 1. 10. 2017 využívá změny stupně zabezpečení tzv. přerazování mezi nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení bez rozhodnutí soudu.“

Další z probandů k těmto změnám uvádí: *(3/3) „Stávající model lze lépe přizpůsobit potřebám a aktuálním možnostem věznice vzhledem k její celkové kapacitě.“*

Probandi upozorňují na fakt, že tyto změny lze sice vhodně využít, neřeší však hlavní problém, se kterým se Vězeňská služba dlouhodobě potýká, a to přeplněnost věznic: (20/3) „... v tuto chvíli nevidím v zásadě žádný přínos koncepce vězeňství na přeplněnost věznic.“ Ve stejném duchu se vyjadřuje i další z dotazovaných (20/2), který na otázku, jaký má koncepce vliv na přeplněnost věznic reaguje slovy: „... zatím minimální, respektive žádný.“

V rámci šetření bylo také zjišťováno, co by konkrétně v současné situaci věznicím pomohlo. Probandi hovořili především o četnějšímu využívání tzv. alternativních trestů a rozvoji cílených systematických programů pro konkrétní skupiny odsouzených.

(19/3) „...zavádění dosud nemyslitelných projektů, tzv. šitých na výběrovou skupinu odsouzených vzhledem k délce jejich trestu a současně vzhledem k jejich osobnostní patologii.“

Další z dotazovaných hovoří mimo jiné i o projektu tzv. Otevřené věznice. (19/1) „Jednou z možností, jak snižovat riziko recidivy, je stanovování intenzivních a cílených programů zacházení. Tyto programy by mohly být využívány v tzv. „Otevřených věznicích“, stejně tak, jak je tomu ve vyspělých evropských státech.“

8 DISKUSE

Během výzkumného šetření zaznělo několik různých pohledů na vliv koncepce vězeňství. Podstatné je, že prostředí českých věznic se v posledních letech v mnohých ohledech proměňuje. Nelze s jistotou říci, zda se jedná o přirozený historický vývoj, který čerpá z celospolečenského nastavení a přístupu k věznění pachatelů trestné činnosti v rámci evropského prostoru jako takového, nebo o přímý vliv koncepce. Zdá se, že v mnohých věznicích tyto změny pramení z více zdrojů. Koncepce jako taková, pak vystupuje jako určitý „morální garant“ zvláště v těch oblastech, které by ještě před několika lety nebyly považovány buďto za reálné nebo obhajitelné například v očích laické veřejnosti.

V jednotlivých věznicích jsou vnímány širší možnosti v oblasti zacházení s odsouzenými. Jako nejvýraznější se během šetření projevila oblast zaměstnávání, kdy probandi hovořili o „tlaku na zaměstnanost“ ze strany politiky vedení Vězeňské služby ČR. S tím souvisí také snižování nároků na odsouzené z hlediska trestní minulosti, a změna přístupu k rizikům u odsouzených v oblasti afinity k omamným a psychotropním látkám, apod. V tomto ohledu mnohé věznice skutečně přistupují k oblasti zaměstnávání podle koncepce. Odsouzenému je dáвана šance. V případě, že nezneužijí svěřené důvěry, mohou být zařazeni na pracoviště mimo věznici a využívat dalších institutů z oblasti „benefitů“. To znamená volné návštěvy mimo věznici nebo jiné formy opuštění věznice v rámci odměny. V případě, že se odsouzený naopak neosvědčí, o nabyté výhody přichází.

Jako další posuny vnímají probandi úpravu legislativy, která umožňuje rozhodovat o vnitřní diferenciaci v rámci věznice, nikoli skrze soudy. Tato možnost přináší další nástroj, jak lze pracovat s motivací odsouzených, kdy návrh na změnu vnitřní diferenciacie může podávat kmenový vychovatel konkrétního odsouzeného. Zároveň lze přesouvat v rámci stupňů střežení ty odsouzené, kteří se doposud jeví jako bezproblémoví a naopak.

Na toto téma navazují náměty, které hovoří o přeplněnost věznic, které ani změna ve vnitřní diferenciaci neřeší. V této oblasti lze pozorovat dva hlavní trendy. Buďto důraz na stavebně - technická řešení, tj. výstavbu nových věznic a s tím spojené zvyšování kapacit nebo přístup směrem ke snižování recidivy tak, aby celkový počet lidí za mřížemi v ČR postupně klesal.

Probandi poukazovali na rozvoj různých programů, jejichž primárním cílem má být příprava odsouzených na život mimo věznici. To znamená konkrétní pomoc v oblasti financí, bydlení a pracovního uplatnění tak, aby se měl odsouzený po propuštění, kam vrátit a neměl objektivní důvody opět páchat trestnou činnost. Projektů a konkrétních aktivit, které ve věznicích vznikají, je celá řada. Obsahují široké spektrum oblastí, které se dotýkají oblasti finanční gramotnosti, oddlužení, rekvalifikačních kurzů a dalšího vzdělávání, adiktologického poradenství apod. Vyrůstá také spolupráce a celková provázanost s institucemi mimo věznici, stejně tak jednotlivé věznice spolupracují standardně mezi sebou. Co se jeví jako mnohem důležitější, není rozsáhlá nabídka služeb a programů pro odsouzené, ale kvalita jednotlivých programů v souladu s aktuálními potřebami odsouzených na základě individuálního plánování.

Hlavní úskalí, které v rámci šetření vyvstalo, jsou nedostatky v počtu odborného personálu věznic. Nároky na jednotlivé pozice a psychická zátěž je enormní. Oproti tomu nejsou zaměstnanci adekvátně finančně ohodnoceni. To odrazuje především absolventy vysokých škol, kteří by mohli nastoupit na pozice vychovatelů, speciálních pedagogů a psychologů. Pokud přeci jen nastoupí, po roce nebo v řádu několika let, odcházejí a věznice musí opětovně investovat energii do náboru a zaškolení zaměstnanců nových.

Zároveň práce ve Vězeňské službě ČR nepřináší zaměstnancům společenskou prestiž, jako je tomu např. v jiných zemích Evropské unie. Práva a možnosti odsouzených rostou, avšak zaměstnanci často pocítují tlak na nově vzniklé nároky. S tím úzce souvisí i pocity nedůvěry v rámci organizační struktury, a také situace, kdy se podle jednoho z probandů často věří spíše odsouzenému, než zaměstnanci. Např. v případě řešení stížností. Byly také zmíněny pocity jako skepse, únava a přepracovanost. Dokonce zaznělo, že kvůli chybějící supervizi nebo odborné podpoře konkrétním zaměstnancům může dojít k neblahému zdravotnímu stavu personálu.

ZÁVĚR

Současně platná koncepce je oproti původní koncepci podrobněji rozpracována a systémově koncipuje vězenství v širším pojetí. Snahou je zvyšovat zaměstnanost odsouzených, vytvářet prostory ve věznicích pro zřizování pracovišť uvnitř věznice a to z důvodu zaměstnat i ty odsouzené, kteří nesplňují podmínky pro zařazení na nestřežená pracoviště mimo věznici. Proto ve věznicích dochází k tzv. workshopům. Cílem těchto setkání zaměstnavatelských subjektů s odsouzenými je představit různé možnosti zaměstnávání a výhody z toho plynoucí pro potenciální zaměstnavatelské subjekty. Dále se seznamují s prostory pro vybudování výrobních zón popřípadě s nevyužitými prostory. Součástí těchto setkání jsou i personální agentury, které pořádají ve spolupráci s věznicemi besedy s odsouzenými. Tito odsouzení dostanou dle svého zájmu nabídku, která obsahuje pracovní příležitost, možnost ubytování apod., což velice napomáhá samotné postpenitenciární péči. Plynule se koncepce zabývá nejen standardním formálním vzděláváním odsouzených v průběhu výkonu trestu, ale rozšířila i oblast o neformální vzdělávání, které představují rekvalifikační kurzy, školení, rozšiřování znalosti v oblasti finanční gramotnosti apod. Toto kompletní vzdělávání zvyšuje šanci odsouzeným na trhu práce po propuštění z výkonu trestu, ale i vytvářet si prostor pro volnočasové aktivity, kterým může být právě i získaný kurz chovatel včel a tím minimalizovat návrat ke způsobu života před výkonem trestu. Zaměstnanost odsouzených je důležitý faktorem pro zachování pracovních návyků, nebo tyto návyky u odsouzených vybudovat. V oblasti drogové problematiky koncepce připouští zneužívání drog ve výkonu trestu, kde uvádí, že vězeňská populace je složena ze 40 % odsouzených, kteří byli odsouzeni za drogové delikty, nebo byli na svobodě uživateli drog. Nová koncepce vychází ze stejných základů, jaké měla minulá koncepce a to přijímat taková opatření, která by v maximální míře zabránila průniku drog do věznic. Dále stejným základem je i budování specializovaných oddílů pro drogově závislé odsouzené, nebo budování bezdrogových zón včetně poraden pro drogově závislé. Nová koncepce tyto základy rozšiřuje o oblasti vzdělávání personálu v oboru adiktologie. Dále rozšiřuje větší spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi v oblasti drogových služeb. Základem drogové problematiky je také zpětná vazba a to provádění testování odsouzených v průběhu výkonu trestu. Dodržování pravidel a úplné abstinence je podmíněno sankčním systémem.

Nová koncepce se zabývá recidivou, což je společenský problém. Uvádí, že nejrizikovější období pro odsouzeného je první půlrok po propuštění z výkonu trestu. Jako základní faktory, které mají vliv na páchání další trestné činnosti, je obtížné hledání práce, bydlení, přetrhané sociální kontakty s rodinou a finanční dluhy. Proto dnešní koncepce klade důraz na zvyšování zaměstnanosti odsouzených ve výkonu trestu. V současné době věznice více umožňují návštěvy mimo střežený objekt, extramurální akce za doprovodu zaměstnance a zvýšený počet udělených přerušení trestu až na 20 dnů v roce. Tyto tzv. benefity věznice udělují odsouzeným, kteří nespáchali násilnou trestnou činnost a zpravidla pracují na nestřežených pracovištích a jejich chování ve výkonu trestu je v souladu s vnitřním řádem věznice. Profil odsouzeného je podrobně posouzen komisí ředitele věznice tak, aby v případě selhání ze strany odsouzeného byla míra rizika společensky únosná. Nová koncepce více přenáší odpovědnost na samotného odsouzeného. Díky tomuto přístupu je vyšší předpoklad, že odsouzený si udrží sociální kontakt s rodinou a nedojde k přetrhání vazeb. Spolupráce s Probační a mediační službou, sociálními kurátory a s dalšími organizacemi lze zajistit plynulý a pro odsouzeného hladký návrat na svobodu a tím minimalizovat další páchání trestné činnosti. Nová koncepce také upravila nová pravidla pro rozúčtování odměny odsouzených tak, aby odsouzený po propuštění měl naspořenou určitou finanční částku. V letošním roce došlo k navýšení minimální finanční odměny ze 4.500,- Kč na 5.500,- Kč. Dále se povinná položka tzv. úložné, navýšila z 2.000,- Kč na 35.000,- Kč. Koncepce taktéž klade důraz na pomoc odsouzeným v oblasti zadluženosti. Jako základ je školení sociálních pracovníků věznic se zaměřením na dluhové poradenství. K tomuto se Vězeňská služba snaží využívat nabídek evropských a norských fondů apod. Sociální pracovník věznice je pověřen spoluprací s organizacemi, které přímo radí v oblasti dluhů a hrají roli prostředníka ve snaze odsouzeného oddlužit. Z této změny je patrné, že nová koncepce i tuto oblast zahrnuje do boje se snížením recidivy. Dále nová koncepce podporuje různé projekty, které by tuto problematiku mohly taktéž ovlivnit. Jeden z velkých projektů spustila Vězeňská služba na podzim roku 2017 pod názvem Otevřená věznice. Uvedený projekt byl představen na mezinárodní konferenci počátkem roku 2017.

Zdá se, že koncepce vězeňství přináší značné posuny, které byly dlouhá léta potřeba zdůrazňovat. Do budoucna je však potřeba zaměřit se mnohem více i na samotné zaměstnance, pracovní klima, psychohygienu a hledat řešení i pro snížení fluktuace pracovníků.

SOUHRN

Předložená bakalářská práce se zabývá problematikou českého vězeňství, konkrétně uplatňováním nové koncepce vězeňství na léta 2015 – 2025 na současný výkon trestu odnětí svobody. Pomocí kvalitativního výzkumu bylo zjišťováno jaké konkrétní dopady nová koncepce vězeňství skutečně má a jak přispěla ke zlepšení stavu vězeňství.

Teoretická část představuje literaturu, která se vztahuje k tématu práce, popisuje historii českého vězeňství, analyzuje koncepci českého vězeňství na léta 2005 – 2015 a poté se podrobněji zabývá koncepcí na léta 2015 – 2025. Dále byl podrobněji popsán jeden z realizovaných cílů nové koncepce vězeňství, a to vybudování Otevřené věznice. Předložená práce se dotkla i specifické práce sociálního pracovníka v českých věznicích.

V úvodu praktické části byly prezentovány přepsané rozhovory pěti vedoucích oddělení výkonu trestu odnětí svobody z českých věznic. Poté došlo k samotné analýze datových úryvků s využitím prvků zakotvené teorie s technikou otevřeného kódování. Závěr práce se zabývá souhrnem toho, co nová koncepce přinesla do českých věznic.

Klíčová slova:

Koncepce vězeňství, výkon trestu odnětí svobody, vězeňství.

SUMMARY

This bachelor thesis deals with problems of the Czech prison system and the application of the new concept for 2015 – 2025. I carried out a qualitative research which was focusing on the new prison conception, its real impact and the contribution to the current state of the custodial sentence.

The teoretical part introduces first the used literature, the history of the Czech prisonery and analyzes the previous Czech prison conception 2005 – 2015. Then, it focuses in more details on the following concept 2015 – 2025. Further on, the thesis includes a detail description of a particular project, the Open Prison. Additionally, following part of the thesis introduces a specific position of a social worker in the Czech prison system.

The practical part of the bachelor thesis presents five interviews with the heads of various prison departments in the Czech Republic. The collected data were analysed using Grounded Theory approach and open coding. The closing summaries the impact of the new concept onto the Czech prisons.

Keywords:

Prison concept, custodial sentence, imprisonment

REFERENČNÍ SEZNAM

1. BAJCURA, L. 1999. *Práva vězně – od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing. 158 s. ISBN 80-7169-555-6.
2. ČESKO, *Zákon č. 555/1992 Sb.*, ze dne 10. prosince 1992 o vězeňské a justiční strážích České republiky. [online]. 1992 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>
3. ČESKO, *Zákon č. 293/1993 Sb.*, ze dne 10. listopadu 1993 o výkonu vazby. [online]. 1993 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>
4. ČESKO, *Zákon č. 169/1999 Sb.*, ze dne 3. srpna 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. 1999 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>
5. ČESKO, *Zákon č. 108/2006 Sb.*, ze dne 31. března 2006 o sociálních službách. [online]. 2006 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
6. ČESKO, *Zákon č. 129/2008 Sb.*, ze dne 16. dubna 2008 o výkonu zabezpečovací detence. [online]. 2008 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-129>
7. ČESKO, *Zákon č. 40/2009 Sb.*, ze dne 9. února 2009 trestní zákoník. [online]. 2008 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
8. ČESKO, *Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.*, ze dne 30. prosince 1999 kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. [online]. 1999 [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>
9. *Databáze strategií portál strategických dokumentů VS ČR* [online]. 2005 [cit. 2017-12-01]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/ms/strategie/koncepce-rozvoje-ceskeho-vezenstvi-do-roku-2015?typ=o>
10. *Databáze strategií portál strategických dokumentů VS ČR* [online]. 2015 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/ms/strategie/koncepce-vezenstvi-do-roku-2025?typ=download>

11. DRBOHLAV, A. 2005. *Etopedie I. Trest smrti versus Trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus. 151 s. ISBN 80-7041-041-8.
12. FISCHER, S. 2006. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. 183 s. ISBN 80-7044-722-9.
13. GAVORA, P. 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
14. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR [online]. 2018 [cit. 2018-02-09]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>
15. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR [online]. 2018 [cit. 2018-02-09]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/informace-podle-zakona-1061999-sb/vyrocnizpravy-o-poskytovani-informaci/>
16. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR [online]. 2017 [cit. 2018-02-09]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/novinky/prvni-odsouzeni-v-otevrene-veznici/>
17. *Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßnahmen der Besserung und Sicherung* [online]. 1977 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <https://www.buzer.de/gesetz/1310/index.htm>
18. HNIDKOVÁ, I. 2012. *Sociální práce ve vězeňství*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. [online]. 2012 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Socialni-prace.pdf.
19. HANUŠ, B. 2008. *Primární základy penologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 94 s. ISBN 80-86723-14-3.
20. HÁLA, J. 2005. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 171 s. ISBN 80-86708-05-5.
21. JÚZL, M. 2013. *Penitenciaristika a penologie II. dějiny penitenciaristiky jako vědy žalární*. Brno: Institut mezioborových studií. 109 s. ISBN 978-80-87182-34-5.
22. *Kodeks karny wykonawczy*. [online]. 1997 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <http://karne.pl/wykonawczy.html>

23. MOTEJL, O. 2010. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. 336 s. ISBN 978-80-7357-606-6.
24. MÜHLPACHR, P. 2002. *Sociální patologie*. Brno: Vydavatelství Masarykovy university. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.
25. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. a S. HÁJEK. 1997. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.
26. PAUKERTOVÁ, J. 2002. *Psychologie*, učební texty. Stráž pod Ralskem: IV VS ČR.
27. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F. a P. ŠÁMAL. 2000. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck. 496 s. ISBN 80-7179-350-7.
28. STRAUSS, A. a J. CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
29. UHLÍK, J. 1997. *F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*. Praha: České vězeňství, roč. 4, č. 2, příloha časopisu.

SEZNAM ZKRATEK

apod.	a podobně
č.	číslo
ČR	Česká republika
Kč	Koruna česká
např.	například
s.	strana
sb.	sbírka
SARPO	Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvané
viz.	odkaz na jinou stránku, jiný dokument

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Organizační jednotky Vězeňská služby ČR	13
Obrázek 2. Foto výstavby Otevřené věznice v Jiřicích	24

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Základní informace o probandech	30
--	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Stavy odsouzených od konce roku 2005 doposud	18
Graf 2. Počty zaměstnaných odsouzených a počty vězněných osob	21

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1. Otázky k rozhovorům

Příloha 2. Transkripce rozhovoru VOV T 1

Příloha 3. Transkripce rozhovoru VOV T 2

Příloha 4. Transkripce rozhovoru VOV T 3

Příloha 5. Transkripce rozhovoru VOV T 4

Příloha 6. Transkripce rozhovoru VOV T 5

Příloha 1. otázky k rozhovorům

1. Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaši každodenní práci?
2. K čemu koncepce vězeňství přispěla konkrétně ve vaší věznici?
3. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete?
4. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost ve vaší věznici?
5. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet zneužití návykových látek ve vaší věznici?
6. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet opuštění věznice ve vaší věznici?
7. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet extramurálních akcí ve vaší věznici?
8. Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování vaší věznice?
9. Jaké konkrétní projekty mohly díky koncepci vězeňství ve vaší věznici vzniknout?
10. Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným?
11. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete v oblasti lékařské péče, spolupráce s organizacemi mimo věznici?
12. Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?
13. Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby?
14. Kterých konkrétních oblastí se koncepce vězeňství nedotkla a považujete je za důležité?
15. Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře?
16. Co by vám v tom pomohlo?
17. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi?
18. Jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?
19. Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených, to nejdůležitější?
20. Jaký má podle vás koncepce vězeňství vliv na přeplněnost věznic?

Příloha 2. Transkripce rozhovoru VOV 1

1. Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaši každodenní práci?

Ad1/1 Současná koncepce vězení má širší rozměr. Spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi, s Probační a mediační službou a možnosti **širší pracovní nabídky pro odsouzené**. V této souvislosti přístup odborných zaměstnanců dává větší počet kladných doporučení pro zařazení na nestřežená pracoviště. Dále na zvýšenou zaměstnanost odsouzených. **Dochází k většímu počtu tzv. benefitů v souvislosti s platnou legislativou - opouštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo extramurální akcí, přerušení trestu a podobně.**

2. K čemu koncepce vězeňství přispěla konkrétně ve vaší věznici?

Ad 2/1 Tak jak jsem již uvedla – **zvýšení procenta zaměstnanosti**, snaha odsouzených **spolupracovat na otázce oddlužení**, větší počet projednaných a kladně vyřízených opouštění v souvislosti s návštěvou jak za odměnu nebo dle chování v souladu s § 19, odst. 8. Realizace kvalifikačních projektů pro odsouzené v oblasti dalšího vzdělávání a tím i širší nabídky sebevzdělávání pro odsouzené.

3. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete?

Ad 3/1 **Snížení počtu odsouzených, kteří jsou vydírání spoluodsouzenými. Odsouzení jsou majetnější a mají možnost si více nakoupit či podporovat rodinu v civilu. Mimo samotnou koncepci vězeňství se od 1. 10. 2017 využívá změny stupně zabezpečení tzv. přerazování mezi nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení bez rozhodnutí soudu.** Jedná se o pružnou, výchovnou a z hlediska bezpečnosti pohotovou formu přerazení na základě doporučení komise, která využívá tzv. SARPO, kdy hodnotí jak vnější tak i vnitřní rizika.

4. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost ve vaší věznici?

Ad 4/1 Se zvýšením počtu odsouzených zařazených na pracovištích mimo věznici, lze předpokládat i zvýšení počtu selhání odsouzených ve zneužívání omamné

psychotropních látek a alkoholu mimo věznici. Bohužel mnozí odsouzení si neváží důvěry vložené Vězeňskou službou ČR a opakovaně selhávají tak, jako v civilním životě. Na druhou stranu jsou tito odsouzení jasným varováním pro ostatní, kteří jsou si vědomi následných postihů - **ztráty zaměstnání a finanční odměny**, kázeňské potrestání a možnost **přeřazení do vyššího stupně zabezpečení**, a snaží se dodržovat normy stanovené zákonem. Nicméně množství záchytů protiprávního jednání v oblasti zneužití omamných a psychotropních látek či alkoholu nepřesahuje nadměrných hodnot oproti předchozím obdobím, kdy zaměstnanost byla spíše podprůměrná.

5. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet zneužití návykových látek ve vaší věznici?

Ad 5/1 V naší věznici jak jsem již uvedla v souvislosti **s navýšením odsouzeným na právě vnější pracoviště**, došlo k navýšení zneužití omamných a psychotropních látek či alkoholu.

6. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet opuštění věznice ve vaší věznici?

Ad 6/1 Ano, došlo k několikanásobnému zvýšení což **má vliv na pracovní výkony odsouzených a přístupu k výkonu trestu**.

7. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet extramurálních akcí ve vaší věznici?

Ad 7/1 I v této oblasti došlo k prudkému nárůstu počtu těchto akcí. Což je podmíněno i změnou přístupu odborných zaměstnanců, kteří tyto akce organizují.

8. Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování vaší věznice?

Ad 8/1 Budování učeben pro různé rekvalifikační kurzy. Vyšší přiděl účelově vázaných prostředků pro realizované projekty ve věznici za účelem **zvyšování pracovních návyků** a rozšiřování terapeutických programů.

9. Jaké konkrétní projekty mohly díky koncepci vězeňství ve vaší věznici vzniknout?

Ad 9/1 Nadstandardně byl ve věznici realizován program „Sociální a pracovní reintegrace odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody“ financovaného z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR. Tento projekt byl prvním projektem, který společnost DP WORK a partner Polytechna Consulting realizovali v zařízeních Vězeňské služby ČR. Hlavním principem projektu bylo komplexní pojetí edukačních, psychodiagnostických a poradenských aktivit, které vedou ke zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce a plnohodnotnému návratu do společnosti po opuštění zařízení pro výkon trestu odnětí svobody. Vytipovaným účastníkům programu byly zajištěny rekvalifikační kurzy: obsluha vysokozdvizného vozíku, obsluha motorové pily, benzinové sekačky a křovinořezu, kurz lakýrník, kurz sváření a rekvalifikační kurz základy práce s počítačem. 179 osob prošlo úvodním kurzem Technická příprava na pozice v průmyslových odvětvích. Dále se uskutečnilo 146 následných kvalifikačních kurzů či zaškolení. Dále projekt zemědělec, který se skládá z chovatele včel, chovatel ovcí a koz, ovocnář. Uvedené projekty jsou završeny rekvalifikačním kurzem, kde odsouzení obdrží osvědčení, které lze uplatnit v civilním životě a tím být uplatnitelný na trhu práce.

10. Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným?

Ad 10/1 Možnost získání rekvalifikace, vzdělání, a před samotným koncem trestu může odsouzený požádat nestátní neziskovou organizaci o spolupráci v otázce pracovní příležitosti, bydlení a oddlužení po ukončení výkonu trestu.

11. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete v oblasti lékařské péče, spolupráce s organizacemi mimo věznici?

Ad 11/1 Lékařská péče je bohužel ve stavu horším než v civilním sektoru z důvodu nedostatku personálu. Jinak koncepce vězeňství je více otevřená vůči spolupráci s organizacemi mimo věznici. Jak v adiktologii, finančním poradenství, výzkumné práci, rekvalifikacím apod.

12. Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?

Ad 12/1 Pro současnou koncepci hraje významnou roli nízká nezaměstnanost v civilním sektoru a soukromé subjekty projevují vysoký zájem o tzv. levnou pracovní sílu, a to tak, že jejich požadavky nevyžadují odbornou kvalifikaci. Zvýšil se počet realizovaných rekvalifikačních kurzů v průběhu výkonu trestu, díky nové koncepci vězeňství i čerpáním různých evropských grantů.

13. Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby?

Ad 13/1 Studijní programy vysokých škol jsou již dlouhodobě zaměřeny i na práci absolventů ve Vězeňské službě ČR v oblasti sociální a pedagogické, avšak problematikou zůstává finanční ohodnocení nově příchozích zaměstnanců. Z řad stážistů, kteří měli možnost odborné praxe ve věznici absolvovat s nadšením a vlastní vizí, jak být v práci s odsouzenými prospěšní, odradil nástup k Vězeňské službě ČR výše platového výměru.

14. Kterých konkrétních oblastí se koncepce vězeňství nedotkla a považujete je za důležité?

Ad 14/1 Koncepce vězeňství neřeší počet odsouzených na jednoho vychovatele, kdy skutečnost je rozdílná od právní normy. Dále nezohledňuje odměňování odborných zaměstnanců vůči soukromému sektoru.

15. Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře?

Ad 15/1 Snižování počtu odsouzených - přeplněnost věznic. Hledání nových kapacit. Dodržení vyhlášky Ministerstva spravedlnosti 20 odsouzených na jednoho vychovatele. Zvýšení počtu odborných zaměstnanců v této souvislosti přehodnocení platových podmínek u všech zaměstnanců Vězeňské služby ČR.

16. Co by vám v tom pomohlo?

Ad 16/1 Vyšší investice do Vězeňské služby ČR. Modernizace věznic. Výstavby nových věznic atd. Snížení administrativních povinností výchovných pracovníků.

17. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi?

Ad 17/1 V součinnosti s realizací vzdělávacích programů napříč věznicemi lze spolupráci hodnotit kladně. Věznice si vzájemně zasílají nabídky připravovaných kurzů a kapacity doplňují krátkodobým přemístěním z řad odsouzených, kteří projeví o absolvování kurzů zájem.

18. Jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?

Ad 18/1 Spolupráce je dobrá, jedná se o získávání zkušeností a porovnávání jednotlivých oblastí při zacházení s odsouzenými. Dobrým přínosem se jeví změna systému telefonování u odsouzených se svými blízkými.

19. Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených, to nejdůležitější?

Ad 19/1 Předpokladem pro zacházení s odsouzenými je v první řadě zaměření na posilování protektivních faktorů napomáhajících reintegraci. S ohledem na tuto skutečnost je nutno směřovat zacházení s odsouzenými směrem k posilování prosociálních vzorců chování v souladu s běžnými společenskými normami, jež by mělo napomáhat i ke snižování rizika recidivy do budoucna u cílové skupiny odsouzených. Jednou z možností, jak snižovat riziko recidivy, je stanovování intenzivních a cílených programů zacházení. Tyto programy by mohly být využívány v tzv. „Otevřených věznicích“, stejně tak, jak je tomu ve vyspělých evropských státech. Z tohoto důvodu byl v listopadu 2017 zahájen Pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici Jiřice. V etapě pilotního projektu Otevřené věznice jde především o nastavení systému zacházení s odsouzenými směrem k realizaci cílených aktivit programu zacházení, v kombinaci s vyšší mírou individuálního přístupu zaměstnanců směrem k odsouzeným metodou „doprovázení“. Doprovázením rozumíme individuální přístup k práci s odsouzeným, jasné

vymezení cílů a vizí v rámci individuálního plánování na základě potřeb konkrétního odsouzeného, duševní hygienu a práci se stresem, posilování vlastních protektivních faktorů, reflexi dosavadní práce na rizikových oblastech a motivaci pro další práci na nich po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody, podporu v posilování či opětovném navazování vztahů s důležitými osobami mimo výkon trestu odnětí svobody, reflexi vlastních obav ze selhání po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody, reflexi vlastních očekávání po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody, posilování motivace k pozitivní změně.

20. Jaký má podle vás koncepce vězeňství vliv na přeplněnost věznic?

Ad 20/1 Snad jen změna zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody - vnější diferenciaci. Dotáhnout náramky vůči institutu domácího vězení a koncepci vydat závazně vůči soudům, apod. Především pro využití alternativních trestů.

Příloha 3. Transkripce rozhovoru VOV T 2

1. Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaší každodenní práci?

Ad 1/2 Z pohledu zaměstnance je koncepce vězeňství přínosem v oblasti motivace odsouzených. Na základě vyšší zaměstnatelnosti odsouzených se také rozšiřuje možnost pozitivní motivace odsouzených, tzn. od krátkodobých opuštění věznice v souvislosti s návštěvou až po několika denní přerušení výkonu trestu. Získání finanční odměny a případně pracovišť mimo věznici i možnost změny prostředí.

2. K čemu koncepce vězeňství přispěla konkrétně ve vaší věznici?

Ad 2/2 K tomu, že se naplno odhalilo mizivé procento vězňů, které mají skutečně zájem pracovat.

3. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete?

Ad 3/2 Pokud pozoruji změny, nepřikládám to koncepci vězeňství.

4. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost ve vaší věznici?

Ad 4/2 Tlak na zaměstnanost je enormní, procentuálně stoupá, byť za cenu snížení požadavků na předpoklady odsouzených k zaměstnání mimo věznici.

5. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet zneužití návykových látek ve vaší věznici?

Ad 5/2 Vysoký, neboť v souvislosti se zaměstnáváním mimo věznici je větší možnost opatřit si omamné a psychotropní látky.

6. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet opuštění věznice ve vaší věznici?

Ad 6/2 Do doby velké kontroly a screeningu, kdy se prokázalo vysoké procento pozitivních odsouzených, velký. Nyní spíše nízký.

7. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet extramurálních akcí ve vaší věznici?

Ad 7/2 Zatím žádný.

8. Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování vaší věznice?

Ad 8/2 Poměrně vysoké finanční částky pro prevenci kriminality a protidrogový program. Velmi dobré zajištění materiální stránky pro volnočasové aktivity odsouzených. Bohužel v těchto oblastech narážíme na limit v lidských zdrojích. Také evidentní zlepšení podmínek výkonu vazby - což přičítám spíše uvěznění vrcholného politika MUDr. Ratha.

9. Jaké konkrétní projekty mohly díky koncepci vězeňství ve vaší věznici vzniknout?

Ad 9/2 Rozšířila se možnost o zřízení specializovaných oddílů pro násilníky, připravuje se projekt Hospodářský dvůr.

10. Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným?

Ad 10/2 Jednoznačně kladem je větší odborná asistence při snaze o oddlužení, díky rozšířenému odbornému vzdělávání sociálních pracovníků. Dále možnost znovunabýt pracovní návyky, pokud o to odsouzený stojí a možnost odstranit závislost na omamných a psychotropních látkách, pokud o to odsouzený vážně usiluje.

11. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete v oblasti lékařské péče, spolupráce s organizacemi mimo věznici?

Ad 11/2 Pokud jde o lékařskou péči, zde se negativně odráží i stav v civilní sféře, nedostatek lékařů, odborných profesí, např. psychiatrů. Na to koncepce vězeňství dle mého nemá žádný vliv. Díky větší otevřenosti se zintenzivnila komunikace a interakce se školami, kdy je možno alespoň částečně působit preventivně na budoucí generace formou přednášek, besed a aktivit.

12. Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?

Ad 12/2 Zaměstnanost prudce vzrostla, což souvisí i s momentálním stavem v civilní sféře - nedostatek pracovních sil, snižování nezaměstnanosti. Ve věznici

nemáme školicí střediska. Doporučuji dotaz směřovat na věznice, kde jimi disponují.

13. Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby?

Ad 13/2 Nijak, spíše obrází nedostatečné finanční ohodnocení nastupujících zaměstnanců, nedostatečný kredit příslušníků, což vnímám jako deficit a nedostatečnou činnost managementu a personálního oddělení Vězeňské služby. Aktuálně je zaměstnanců nedostatek.

14. Kterých konkrétních oblastí se koncepce vězeňství nedotkla a považujete je za důležité?

Ad 14/2 Zatím není dořešena oblast domácího vězení, náramků a vyšší ukládání alternativních trestů. Přeplněnost věznic - resp. poměr zaměstnanců vs. odsouzení je jednou z největších překážek pozitivního působení výkonu trestu na vězněné osoby.

15. Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře?

Ad 15/2 Jak jsem již zmiňoval k předchozí otázce.

16. Co by vám v tom pomohlo?

Ad 16/2 Dořešení náramků a vyšší informovanost a povědomost soudů o podmínkách ve výkonu trestu odnětí svobody.

17. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi?

Ad 17/2 Jako dobrou, je to na kolegiální bázi.

18. Jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?

Ad 18/2 To nevím, otázku doporučuji spíše směřovat na vyšší management Vězeňské služby.

19. Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených, to nejdůležitější?

Ad 19/2 To, aby se v zájmu dílčích plánů - aktuálně naplnění zaměstnanosti, nerezignovalo na důslednost a postihování negativních projevů jako je zneužívání omamných a psychotropních látek, držení nepovolených věcí u odsouzených.

20. Jaký má podle vás koncepce vězeňství vliv na přeplněnost věznic?

Ad 20/2 Zatím minimální resp. žádný.

Příloha 4. Transkripce rozhovoru VOV T 3

1. Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaší každodenní práci?

Ad 1/3 Vzhledem k tomu, že koncepce vězeňství je postavena dlouhodobě až do roku 2025, ale politici reagují na aktuální projevy ve společnosti, tlak na zaměstnanost, tlak na snižování recidivy, tlak na to, aby výkon trestu byl trestem, přináší koncepce vězeňství pro každodenní práci podle mého spíše komplikace než stabilizaci Vězeňské služby.

2. K čemu koncepce vězeňství přispěla konkrétně ve vaší věznici?

Ad 2/3 U nás s vlivem koncepce vězeňství se zjednodušil a rozšířil výběr odsouzených na tzv. vnější pracoviště a zvýšil se okruh odsouzených, který využívá extramurální aktivity. Současně provázanost na analýzu jednotlivých funkcí zaměstnanců v oddělení výkonu trestu došlo k upřesnění jednotlivých úkolů na jednotlivých postech - výstupní programy, programy ve specializovaných odděleních apod. Současně se podařily upravit náplně práce zaměstnanců oddělení výkonu trestu i směrem k výhodnějším finančním podmínkám.

3. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete?

Ad 3/3 V současnosti je to, i za cenu vyšší administrativní náročnosti, fluktuace a flexibility v rámci jednotlivých typů věznic. Stávající model lze lépe přizpůsobit potřebám a aktuálním možnostem věznice vzhledem k její celkové kapacitě. S tímto souvisí lepší upřesnění motivačních činitelů pro odsouzené, rozsah využití denního režimu apod.

4. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost ve vaší věznici?

Ad 4/3 V naší věznici se skutečně podařilo navýšit počty odsouzených na vnějších pracovištích, na střežených pracovištích v areálu věznice k tomuto výrazně nedošlo. Potřeba externích subjektů na využití pracovní síly mimo věznici je zcela evidentní.

5. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet zneužití návykových látek ve vaší věznici?

Ad 5/3 Bohužel byl evidován nárůst zneužití cca o 15 %, navíc byly zaznamenány i tzv. nové drogy.

6. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet opuštění věznice ve vaší věznici?

Ad 6/3 Podobně jako u zaměstnanosti na vnějších pracovištích. Tím, že byla vytvořena skupina dalších cca 50 odsouzených s parametry, které jsou v souladu s uvedeným institutem, tak také došlo k navýšení.

7. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet extramurálních akcí ve vaší věznici?

Ad 7/3 Jsou-li myšleny akce se zaměstnanci, tak se tento počet nijak nezměnil.

8. Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování vaší věznice?

Ad 8/3 Věznici byly, nelze však přesně ztotožnit s novou koncepcí vězeňství, přiděleny vyšší finanční částky a to o 18 % na tzv. protidrogové programy a prevenci kriminality a po 6 letech byly vyčleněny i prostředky na vzdělávání odborného personálu ve věznici.

9. Jaké konkrétní projekty mohly díky koncepci vězeňství ve vaší věznici vzniknout?

Ad 9/3 Ve věznici vznikl projekt „Zvyšování efektivity zacházení s mladými dospělými odsouzenými“, který se zaměřil na věkovou kategorii odsouzených 18 – 26 let. Byl podpořen finančními prostředky v rámci tzv. Norských fondů a trvá do roku 2021.

10. Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným?

Ad 10/3 Dosažení podmíněčného propuštění.

11. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete v oblasti lékařské péče, spolupráce s organizacemi mimo věznici?

Ad 11/3 Současně nelze přesně spojit fakt navýšení lékařů v naší věznici novou koncepcí, ale nyní jsou k dispozici 4 lékaři s různými tzv. pracovními úvazky a různou atestací, a to jak pro odsouzené, tak pro personál věznice

12. Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?

Ad 12/3 Změnou finančního zařazení u odborných zaměstnanců došlo k upřesnění všech aktivit realizovaných odborným personálem, tj. vyžadována je odpovídající odbornost aktivit, proto došlo k rozpracování vzdělávání v oblasti sociálního poradenství. Celkově nové programy koncepce nepřinesla, došlo spíše jen k reorganizaci některých dílčích aktivit.

13. Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby?

Ad 13/3 V tuto chvíli toto nelze z mého pohledu posoudit. Od zavedení koncepce došlo v naší věznici k pohybu zaměstnanců minimálně, navíc toto nelze považovat za vliv koncepce.

14. Kterých konkrétních oblastí se koncepce vězeňství nedotkla a považujete je za důležité?

Ad 14/3 Stále se nedaří, a to ani vlivem nové koncepce vyřešit požadovaný poměr vězňených osob k počtům odborných zaměstnanců oddělení výkonu trestu, především vychovatelů a příslušníků dozorcí služby.

15. Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře?

Ad 15/3 Personální politiku v oblasti odpovídajícího finančního ohodnocení personálu pracující s vězňenými osobami.

16. Co by vám v tom pomohlo?

Ad 16/3 Jednoznačně prosazení reformy vězeňství vzhledem k modernizaci a výstavbě nových věznic a prosazení oblasti vězeňství jako priority vzhledem k nárůstu trestné činnosti ve státě.

17. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi?

Ad 17/3 Se spoluprací na úrovni oddělení výkonu trestu, či především po linii funkčních protějšků na dobré úrovni, bez problémů, myslím, že míra kolegiality je na profesionální úrovni.

18. Jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?

Ad 18/3 U nás v rámci pravidelných setkání s polskými a slovenskými příslušníky a zaměstnanci vězeňství. Recipročně jsou realizována střídavě návštěvy vybraných pracovníků v zahraničí a další rok u nás.

19. Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených, to nejdůležitější?

Ad 19/3 Z mého pohledu je to zavádění dosud nemyslitelných projektů, které jsou osvědčené v zahraničních vězeňských systémech, tedy koncepční programy tzv. šité na výběrovou skupinu odsouzených vzhledem k délce jejich trestu a současně vzhledem k jejich osobnostní patologii.

20. Jaký má podle vás koncepce vězeňství vliv na přeplněnost věznic?

Ad 20/3 Jak jsem již uváděl, v tuto chvíli nevidím v zásadě žádný přínos koncepce na přeplněnost věznic, pouze lze částečně, díky nové kategorizaci odsouzených, přesouvat jednotlivé vězně v rámci volných kapacit. Na celkové počty však žádné vliv nemá.

Příloha 5. Transkripce rozhovoru VOV 4

1. Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaši každodenní práci?

Ad 1/4 Došlo k výraznému zintenzivnění a rozšíření spolupráce s dalšími organizacemi, ať už státními – Probační a mediační službou, nebo zřizovanými obcemi – sociálními kurátory a zejména s neziskovými organizacemi. Objevilo se více možností zajištění praktických konkrétních činností, směřujících k přípravě jednotlivců z řad odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zejména z oblasti finanční gramotnosti a dluhového poradenství, ale ve větší míře dochází i ke konkrétnímu propojení penitenciární a postpenitenciární péče. Není to asi způsobeno pouze sepsáním koncepce, ale je to dlouhodobější trend, který byl v souvislosti s tvorbou koncepce spíše zformulován a vepsán a dále rozpracován do jednotlivých akčních plánů.

2. K čemu koncepce vězeňství přispěla konkrétně ve vaší věznici?

Ad 2/4 K získání dvou možností zajištění rekvalifikace pro odsouzené. Obě hradí neziskové organizace ze svých zdrojů. Došlo také nově k rozšíření spolupráce s dalšími třemi neziskovými organizacemi, zejména v oblasti řešení pohledávek a zajištění zaměstnání a ubytování po propuštění.

3. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete?

Ad 3/4 Zlepšilo se povědomí zaměstnanců věznice o potřebnosti postpenitenciární péče a včasné přípravy odsouzených na propuštění. Programy výstupního zacházení nejsou zpracovávány tak formálně, jako tomu bývalo dříve, jsou více konkretizované. Sociální pracovníci jsou velmi vytížení, někdy až přetížení, proto jsou zapojováni ve větší míře i speciální pedagogové.

4. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost ve vaší věznici?

Ad 4/4 V praxi zřejmě žádný, neboť zdejší věznice se vždy v minulosti vyznačovala stálou snahou o zajištění maximální zaměstnanosti našich odsouzených. Spíš si uvědomujeme, že vysoká zaměstnanost není otázkou naší dobré vůle, ale je oficiálně vyžadovaná nadřízenými orgány. Došlo k pokusu získat pozemek v blízkosti věznice za účelem výstavby haly, jež by byla využívána

pro práci odsouzených. To se zatím nepodařilo, neboť vlastník pozemku s tímto využitím nesouhlasí.

5. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet zneužití návykových látek ve vaší věznici?

Ad 5/4 Myslím, že žádný. V posledních měsících roste počet pozitivních testů, ale není to zapříčiněno koncepcí. Této problematice jsme se věnovali velmi intenzivně i v minulosti a hojně jsme naše odsouzené testovali. Přesto bylo zneužívání návykových látek zjišťováno spíše výjimečně, dnes je tomu však ve větší míře. Znovu se objevují staronové cesty průniku návykových látek do věznice - v poštovních zásilkách, při návštěvách, které pár let předtím nebyly zaznamenány.

6. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet opuštění věznice ve vaší věznici?

Ad 6/4 Myslím, že žádný. Je to dáno tradicí v naší věznici, kdy pracovní zařazení odsouzených, ačkoliv jsou zařazení v 2. prostupné skupině vnitřní diferenciací, běžně opouštěli věznici v souvislosti s návštěvou.

7. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet extramurálních akcí ve vaší věznici?

Ad 7/4 Velmi malý. Vždy jsme vykazovali velmi vysoký počet extramurálních aktivit, přerušení výkonu trestu ale také akcí mimo věznici. Díky koncepci jsme navýšili spolupráci s obcemi - veřejně prospěšné brigády pro Stráž pod Ralskem a Českou Lípu téměř po celý rok. Navíc se koná mnoho akcí v souvislosti s programem zacházení - včelaření mimo věznici, vycházky botanického kroužku, poznávací zeměpisné či historicky zaměřené vycházky do okolí, návštěvy úřadů, IQ Landie v Liberci, ZOO a Botanické zahrady, muzeí, výstup na Ralsko či na Děvín, brigádnická pomoc v okolí zámku Lemberk, návštěvy kláštera v Jablonném v Podještědí, apod. Tradičně se extramurálních aktivit účastní i mentálně retardovaní vězni z našeho specializovaného oddílu.

8. Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování vaší věznice?

Ad 8/4 Z titulu své funkce nejsem plně kompetentní to posoudit, ale subjektivně

se domnívám, že je k dispozici více peněz na rekonstrukce a obnovu věznice a **dostáváme více účelově vázaných peněz**. Navíc, oproti minulosti, jsme **obdrželi i účelově vázané peníze na prevenci kriminality**, které jsme vloni využili na úhradu rekvalifikačního kurzu.

9. Jaké konkrétní projekty mohly díky koncepci vězeňství ve vaší věznici vzniknout?

Ad 9/4 Nemyslím si, že je to jen zásluhou koncepce, jak jsem uvedla výše, ale obecně poslední roky dochází k navazování a rozšiřování spolupráce s dalšími organizacemi. Pokračujeme v realizaci projektu Křehká šance II., jsme jednou z 18 - ti zapojených věznic. Součástí projektu je nově i program Rozvoj restorativní praxe v rámci něhož jsme se zapojili do nových aktivit - přednášky odborných zaměstnanců pro veřejnost. Chystá se výstava pro veřejnost, kde budou k dispozici písemné výstupy - sebereflexe či reflexe pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody v souvislosti s dopadem trestného činu na poškozené či oběti. Absolvovali jsme dvě setkání s představiteli spolupracujících organizací, kde došlo k výměně informací a kontaktů ve velmi přátelském duchu. Nově jsme navázali spolupráci s neziskovou organizací Romodrom, Člověk v tísni, s Charitou Česká Kamenice a s organizacemi DP Work, Polytechna a Volonté – zejména se týká dlouhodobého poradenství, přípravy na propuštění a rekvalifikací. Obnovila se spolupráce s Rubikonem. Naši zaměstnanci i vězni se zapojili do běhu se žlutou stužkou, apod.

10. Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným?

Ad 10/4 Myslím, že reálnější šanci na **kvalitní individuální přípravu na propuštění, zajištění ubytování a práce**, v některých případech také mentoringu po propuštění.

11. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete v oblasti lékařské péče, spolupráce s organizacemi mimo věznici?

Ad 11/4 Nejsem kompetentní to posoudit, ale tradičně věznice spolupracuje s odbornými lékaři v okolí. Pokud vím, nejsou špatně placeni, ale stále je jich nedostatek. Pravidelně do věznice dojíždí i organizace Remedis -

kontroverzní léčba hepatitidy. Ale bylo tomu tak i před vydáním koncepce.

12. Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?

Ad 12/4 Z hlediska zaměstnávání k žádné velké změně k lepšímu nedošlo. Vždy jsme v této oblasti byli na maximu. V posledních dvou letech nově realizují pracovníci oddělení výkonu trestu půlroční vzdělávací kurzy, zaměřené na několik témat. Zavedli jsme je v souvislosti s novelizací Řádu výkonu trestu nikoliv v souvislosti s novou koncepcí. Kromě toho pokračují tradiční průběžné vzdělávací aktivity.

13. Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby?

Ad 13/4 Nepozoruji žádné větší zlepšení. Stále chybí příslušníci i občanští zaměstnanci, zejména vychovatelé. Podstatná je skutečnost, že práce není společensky adekvátně oceněna, ani finančně ohodnocena. Laická veřejnost kritizuje „humánní“ snahy moderního vězeňství, chybí informovanost o účelu výkonu trestu odnětí svobody a možnostech nápravy odsouzených. Bohužel ani většina zaměstnanců Vězeňské služby ČR není přesvědčena o možnosti nápravy a smyslu své práce. Jedinou „vlaštovkou“ v personální práci je asi dva roky nová praxe, kdy děláme náborové akce na adekvátních středních školách a zveme studenty i do věznice na exkurze. Dostane se jim odborného výkladu. Díky tomu jsme již získali asi tři nové příslušníky.

14. Kterých konkrétních oblastí se koncepce vězeňství nedotkla a považujete je za důležité?

Ad 14/4 Přetrvává nutnost vést přebujelou administrativu, nedůvěra nadřízených vůči podřízeným, podezírání zaměstnanců z korupce, nedovolených styků či jiných „nekalých“ úmyslů, šíření atmosféry strachu mezi zaměstnanci. Ve srovnání s přístupem norských nadřízených k zaměstnancům věznic je to zvláště patrné. Mnohdy se více věří vězňům, nežli zaměstnancům např. v řešení stížností. Mezi zaměstnanci vládne zejména skepse, únava, přepracovanost, mnohdy beznaděj a syndrom vyhoření. Chybí možnost supervize pro řadové pracovníky oddělení výkonu trestu, ta je poskytnuta pouze členům týmu specializovaného oddílu.

15. Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře?

Ad 15/4 Kvůli nepříznivé personální situaci a přebujelé administrativě a nepoměru počtu zaměstnanců a odsouzených není možné pracovat se všemi odsouzenými, jež vykazují rizika, tak, aby došlo během výkonu trestu odnětí svobody k eliminaci rizik. Lze pracovat jen s jednotlivci. Např. u nás máme tohoto času k dispozici 1,5 úvazku psychologa na 860 odsouzených, čtyři sociální pracovníky a donedávna jen jednoho terapeuta. Je to zoufale málo. Před cca 10 - ti lety jsem se zúčastnila odborné stáže ve švýcarském kantonu Zurich, kde jsme navštívili asi pět věznic. Odsouzeným se tam věnovalo více odborných zaměstnanců, nežli byl počet umístěných vězňů. Každý odsouzený měl zaručenou práci uvnitř areálu na 6 hodin denně a dalších několik hodin absolvoval terapie a specializačně výchovné postupy. To je v našich podmínkách nemyslitelné.

16. Co by vám v tom pomohlo?

Ad 16/4 Více odborných zaměstnanců i dozorců, lepší platové ohodnocení a zlepšení atmosféry pro zaměstnance (tzv. „firemní kultury“), více podpory, pomoci, supervize, apod. Méně alibismu a méně kontrolních orgánů, ochotných naslouchat a věřit stížnostem odsouzených.

17. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi?

Ad 17/4 Na úrovni vedoucích oddělení výkonu trestu velmi dobře, většinou si poradíme a vyhovíme, domluvíme kompromisní řešení. Pokud něco vážne, tak ne z neochoty, ale spíše z nedostatku času a přetížení zaměstnanců.

18. Jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?

Ad 18/4 V praxi jsou to výměnné stáže v Polsku a Slovensku, účast na služebních akcích jakož jsou generální prohlídky, součinnostní cvičení a sportovní či jiné turnaje.

19. Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených, to nejdůležitější?

Ad 19/4 Dobrá diagnostika - SARPO ještě není dokonalé a zaměstnanci s ním ne vždy

zachází dle pravidel, snaží se vyplňování spíše šidit, což je na škodu výsledku. Pojmenování rizik, vhodný program zacházení, více standardizovaných programů, jež by přispěly ke snižování rizik, **více času na přímou komunikaci s odsouzenými - omezit alibistickou administrativu**, propojení penitenciární a postpenitenciární péče.

20. Jaký má podle vás koncepce vězeňství vliv na přeplněnost věznic?

Ad 20/4 Žádný. Věznice byly přeplněny i předtím, je to dáno trestní politikou státu, **nefungováním alternativních trestů v praxi**, nechutí soudců ukládat alternativní tresty, **chybějící osvětou u mládeže a laické veřejnosti**. Málo etiky ve školách, absence náboženství, konzumní styl života, prezentovaný médii, apod.

Příloha 6. Transkripce rozhovoru VOVT 5

1. Jak vnímáte vliv koncepce vězeňství na vaší každodenní práci?

Ad 1/5 Pozitiva nevnímám, spíše naopak. Zaměstnanost v naší věznici byla vysoká i před uvedením koncepce, ale rozumím tomu, že jsme byli v celkovém pojetí věznic v ČR výjimka. Obdobně to platí pro vzdělávání, protidrogové a resocializační programy. Nové trendy jako je včelařství, chov daňků nebo běh se žlutou stužku nepovažuji za takový přínos, jak je veřejnosti prezentováno, vliv na snížení recidivy považuji za velmi mizivý.

2. K čemu koncepce vězeňství přispěla konkrétně ve vaší věznici?

Ad 2/5 K ničemu zásadnímu. Zaměstnanost odsouzených byla nejvyšší možná už v době před novou koncepcí, s tím jsou i spojené extramurální aktivity. Koncepce z hlediska praxe klade důraz na větší kapacity rekvalifikačních kurzů, ovšem není rozhodující kvantita, nýbrž kvalita takového kurzu a udržení pracovních návyků rekvalifikovaného odsouzeného, což považuji za zcela zásadní.

3. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete?

Ad 3/5 V otázce snižování recidivy prakticky nulový. Z pohledu zaměstnanců zvýšení agendy.

4. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na zaměstnanost ve vaší věznici?

Ad 4/5 Jak jsem již uváděl, u nás byla zaměstnanost vysoká už před platností nové koncepce vězeňství.

5. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet zneužití návykových látek ve vaší věznici?

Ad 5/5 Žádný, frekvence zneužití omamných a psychotropních látek má spíše stoupající trend.

6. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet opuštění věznice ve vaší věznici?

Ad 6/5 Naše věznice již před koncepcí v maximální míře uplatňovala institut

opuštění věznice.

7. Jaký měla koncepce vězeňství vliv na počet extramurálních akcí ve vaší věznici?

Ad 7/5 Naše věznice, jak jsem již uváděl, před vznikem koncepce v maximální míře uplatňovala institut opuštění věznice tedy extramurální akce.

8. Co koncepce vězeňství přinesla z hlediska financování vaší věznice?

Ad 8/5 **Financování některých projektů v rámci celé Vězeňské služby ČR.**

9. Jaké konkrétní projekty mohly díky koncepci vězeňství ve vaší věznici vzniknout?

Ad 9/5 Jeden projekt je ve fázi přípravy.

10. Co si myslíte, že koncepce vězeňství přinesla odsouzeným?

Ad 10/5 V průběhu výkonu trestu může **řešit svoje oddlužení.**

11. Jaké změny díky koncepci vězeňství pozorujete v oblasti lékařské péče, spolupráce s organizacemi mimo věznici?

Ad 11/5 Prakticky totožné jako před uvedením nové koncepce.

12. Jak se koncepce vězeňství ve vaší věznici promítla z hlediska zaměstnávání odsouzených? Jaké nové vzdělávací programy vznikly? Jak se proměnil počet odsouzených, kteří se vzdělávají v průběhu výkonu trestu?

Ad 12/5 Žádnou změnu jsem nezaznamenal.

13. Jak se koncepce vězeňství promítla na zájmu lidí o práci u Vězeňské služby?

Ad 13/5 **Laickou veřejnost nezajímají vzdělávací programy nebo přípravy na propuštění odsouzených, naopak jsou velmi citliví k otázce nabývání jejich práv a výhod.** Vysoce negativně budou přijímat např. plánované zavádění internetového telefonování nebo budoucí zavádění internetu odsouzeným. Pro odbornou veřejnost je nová koncepce v některých bodech sporná. **Ohledně nábory nových zaměstnanců je prvořadým hlediskem finanční**

ohodnocení vysoce náročné práce ve vězeňství, obzvlášť pak na pozici vychovatele nebo odborného zaměstnance.

14. Kterých konkrétních oblastí se koncepce vězeňství nedotkla a považujete je za důležité?

Ad 14/5 Rychlý a přesný přenos informací mezi věznicemi, soudy, Policií České republiky, Probační a mediační službou a dalšími institucemi státní správy. Snižování administrativní zátěže vychovatelů a odborných zaměstnanců.

15. Které oblasti koncepce vězeňství považujete za klíčové, ale nedaří se je realizovat v potřebné míře?

Ad15/5 Zvýšení počtu vychovatelů a odborných zaměstnanců.

16. Co by vám v tom pomohlo?

Ad 16/5 Změny některých předpisů, snižování administrativní zátěže vychovatelů a odborných zaměstnanců, modernizace technického zázemí.

17. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými věznicemi?

Ad 17/5 Obecně velmi kladně.

18. Jakým způsobem se daří využívat partnerství s věznicemi ze zahraničí?

Ad 18/5 Spolupráci se zahraniční věznicí považujeme za velmi přínosnou.

19. Co si myslíte, že je z hlediska koncepce vězeňství pro snižování recidivy odsouzených, to nejdůležitější?

Ad 19/5 Snižování recidivy je natolik komplexní celospolečenský problém, že je zhora nemožné považovat koncepci za řešení snížení recidivy.

20. Jaký má podle vás koncepce vězeňství vliv na přeplněnost věznic?

Ad 20/5 Uplatňování nepodmíněného trestu u vcelku bagatelních trestných činů, jako je např. neplacení výživného, jízdy bez řidičského oprávnění apod. Jistým řešením je institut domácího vězení, ovšem jeho realizaci brzdí nepružná státní správa.

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Rozsivalová
Katedra:	Antropologie a zdravotvdy
Vedoucí práce:	Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Nová koncepce vězeňství a současný výkon trestu odnětí svobody
Název v angličtině:	New conception of prison organization and current form of incarceration
Anotace práce:	Cílem bakalářské práce je posoudit, jaký dopad má nová koncepce vězeňství na současný výkon trestu odnětí svobody, jaké změny přináší a jakým způsobem ovlivňuje každodenní práci s odsouzenými v českých věznicích.
Klíčová slova:	Koncepce vězeňství, výkon trestu odnětí svobody, vězeňství.
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the new prison concept, focusing on its influence and changes in the daily work with the convicted persons.
Klíčová slova v angličtině:	Prison concept, custodial sentence, imprisonment
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1. – Otázky k rozhovorům Příloha 2. - Transkripce rozhovoru VOV T 1 Příloha 3. - Transkripce rozhovoru VOV T 2 Příloha 4. - Transkripce rozhovoru VOV T 3 Příloha 5. - Transkripce rozhovoru VOV T 4 Příloha 6. - Transkripce rozhovoru VOV T 5
Rozsah práce:	49 stran
Jazyk práce:	Český